

ผลงานรายบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การใช้คุณค่าวัฒนธรรมในการสร้างเศรษฐกิจ
: กรณีศึกษาการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถาน
เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จัดทำโดย นางสาวสุกัญญา เบาเน็ด
รหัส 9972

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารระดับสูง : ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และคุณธรรม รุ่นที่ 99
วิทยาลัยนักบริหาร สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ.
ประจำปี 2567
ลิขสิทธิ์ของสำนักงาน ก.พ.

ผลงานรายบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การใช้คุณค่าวัฒนธรรมในการสร้างเศรษฐกิจ
: กรณีศึกษาการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถาน
เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จัดทำโดย นางสาวสุกัญญา เบาเน็ด
รหัส 9972

หลักสูตรนักบริหารระดับสูง : ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และคุณธรรม รุ่นที่ 99
วิทยาลัยนักบริหาร สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ.
ประจำปี 2567

รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

สำนักงาน ก.พ.

เอกสารผลงานรายบุคคลนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรมหลักสูตรนักบริหาร
ระดับสูง : ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และคุณธรรม ของสำนักงาน ก.พ.

ลงชื่อ.....

(นางปัทมา เเชียรวิศิษฐ์สกุล)

อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....

(นายวีระชัย นาควิบูลย์วงศ์)

อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....

(นายเชิดศักดิ์ สันติวรวุฒิ)

อาจารย์ที่ปรึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การพัฒนาประเทศไทยภายหลังจากเหตุการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส โควิด-19 และเมื่อก้าวเข้าสู่สภาวะการณปกติทุกภาคส่วนในประเทศได้นำนโยบายของรัฐบาลมาขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจเพื่อให้สังคมเดินหน้าได้ กรมศิลปากรจึงมุ่งเน้นการนำมรดกศิลปวัฒนธรรมอันเป็นทุนทางวัฒนธรรมสำคัญโดยเฉพาะโบราณสถาน และอุทยานประวัติศาสตร์ที่กระจายตัวอยู่ทั่วประเทศนั้นมาขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลในการใช้ Soft Power และแนวทางของกระทรวงวัฒนธรรมในการเป็นกระทรวงสังคมกึ่งเศรษฐกิจ กรมศิลปากรจึงปรับทิศทางจากการดำเนินการอนุรักษ์โดยรวมควบคู่กับพัฒนาต่อยอดสร้างมูลค่าเพิ่มจากมรดกศิลปวัฒนธรรม และได้กำหนดเป็นแนวนโยบายมอบหมายให้หน่วยงานในสังกัดนำไปปฏิบัติ จึงเป็นที่มาของการกำหนดประเด็นศึกษาเรื่อง การใช้คุณค่าวัฒนธรรมในการสร้างเศรษฐกิจ : กรณีศึกษาการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อเป็นการเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์โบราณสถาน และการศึกษาแนวทางการนำคุณค่าโบราณสถานมาต่อยอดเพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ โดยทำการถอดบทเรียนจากการดำเนินงานในอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา นำมาขยายผลการดำเนินงานไปยังพื้นที่อื่นๆ ของประเทศ

จากการถอดบทเรียนพบว่า การอนุรักษ์และพัฒนาต่อยอดจะต้องดำเนินงานควบคู่กันไป โดยที่การอนุรักษ์โบราณสถานเพื่อสร้างคุณค่านั้นเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญจะต้องยึดหลักการตามแนวทางการอนุรักษ์ภายใต้ระเบียบ กฎบัตร และมาตรฐานสากล โดยมีผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ไม่ว่าจะเป็นผู้เชี่ยวชาญ ช่างอนุรักษ์ และผู้ควบคุมโครงการจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนจะต้องมีความรู้และทักษะด้านอนุรักษ์ ซึ่งการอนุรักษ์ที่ถูกต้องจะสร้างคุณค่าให้โบราณสถาน และสามารถนำมาพัฒนาต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ โดยมีผู้เกี่ยวข้องที่มีส่วนผลักดันให้เกิดผลสำเร็จทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาชน รวมทั้งตัวโบราณสถานที่มีศักยภาพสูง และมีความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญจะต้องมีกิจกรรมสร้างสรรค์ที่หลากหลาย ภายใต้การทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการระหว่างกรมศิลปากรกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ผู้ศึกษาได้จัดทำข้อเสนอเป็นกรอบแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานในเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากการดำเนินงานในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อขยายผลไปยังสำนักศิลปากรที่ 1-12 ที่มีที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศโดยมีแนวทางการพัฒนา มาตรการและการปฏิบัติ ดังนี้

1. การเตรียมต้นทุนมรดกศิลปวัฒนธรรมที่พร้อมนำไปต่อยอดสร้างมูลค่าเพิ่ม เช่น บูรณะปรับปรุงซ่อมแซมโบราณสถานตามหลักวิชาการและมาตรฐานการอนุรักษ์ การปรับปรุงภูมิทัศน์ให้มีบรรยากาศสวยงามเป็นระเบียบและสะอาด การพัฒนาสิ่งก่อสร้างให้ได้มาตรฐานอารยสถาปัตย์เพื่อคนพิการและผู้ด้อยโอกาส รวมทั้งการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มศักยภาพด้านบริการ เช่น ร้านอาหารว่างและเครื่องดื่ม ร้านกาแฟมาตรฐาน ห้องสุขา ลานจอดรถ เป็นต้น

2.การสร้างมูลค่าเพิ่มจากมรดกศิลปวัฒนธรรม ในการใช้เทคโนโลยีและความคิดสร้างสรรค์ เช่น การพัฒนาฐานข้อมูลเพื่อต่อยอดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การพัฒนาระบบดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ การประดับไฟโบราณสถาน (light up) เพิ่มแสงสีให้เกิดความงามด้านสุนทรียศาสตร์ และการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ infographic สร้างคอนเทนต์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ รวมทั้งกิจกรรมทางวิชาการและวัฒนธรรมหลากหลาย เช่น การเข้าชมโบราณสถานยามค่ำคืน การแต่งชุดไทยชมโบราณสถาน เป็นต้น

3.การสร้างค่านิยมและส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากมรดกศิลปวัฒนธรรม เน้นการบูรณาการร่วมกันของทางภาครัฐและเอกชน และประชาชน โดยมีสำนักศิลปากรและหน่วยงานในสังกัดเป็นเจ้าภาพหลัก และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เป็นฝ่ายสนับสนุน อาทิเช่น สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สถานศึกษาในพื้นที่ รวมทั้งประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่นและเครือข่ายทางวัฒนธรรม

ผลการศึกษาจากผลงานรายบุคคลฉบับนี้ ผู้ศึกษาหวังว่า การนำคุณค่าของโบราณสถานที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่นั้นมาพัฒนาต่อยอดตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ก็จะเป็นแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยว สามารถกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ สร้างงานกระจายรายได้ให้กับประชาชน ผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมและสามารถใช้คุณค่าวัฒนธรรมในการสร้างเศรษฐกิจอย่างแท้จริง

กิตติกรรมประกาศ

การจัดทำผลงานรายบุคคล (Individual Study) เรื่อง การใช้คุณค่าวัฒนธรรมในการสร้างเศรษฐกิจ: กรณีศึกษาการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรมหลักสูตรนักบริหารระดับสูง : ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และคุณธรรม รุ่นที่ 99 ของสำนักงาน ก.พ.ประจำปี 2567 ซึ่งการจัดทำผลงานรายบุคคลฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีด้วยความกรุณาจากอาจารย์ปัทมา เขียววิศิษฐ์สกุล อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รวมทั้งอาจารย์เชิดศักดิ์ สันติวรวุฒิ และอาจารย์วีระชัย นาควิบูลย์วงศ์ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ให้คำแนะนำ คำปรึกษา และข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดทำผลงานรายบุคคลฉบับนี้เป็นอย่างยิ่ง ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณท่านอาจารย์ทั้งสามเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบคุณท่านอธิบดีกรมศิลปากร นายพนมบุตร จันทรโชติ ที่ได้พิจารณาอนุมัติให้ผู้ศึกษาได้มีโอกาสเข้าร่วมฝึกอบรมหลักสูตรนบส.1 รุ่น 99 ในครั้งนี้ รวมทั้งเพื่อนข้าราชการเจ้าหน้าที่สำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยาและหน่วยงานในสังกัดทุกท่านที่มีส่วนช่วยสนับสนุนข้อมูลในการจัดทำรายงานฉบับนี้ ตลอดจนผู้ร่วมงานที่ช่วยดูแลราชการของผู้ศึกษาในระหว่างการฝึกอบรม ผู้ศึกษามีความเชื่อมั่นว่าความรู้ ประสบการณ์ที่ได้รับจากการอบรมในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง และองค์กรในฐานะ ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และคุณธรรมได้ต่อไป

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณคณะผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ของสำนักงาน ก.พ.ที่ได้ดำเนินการฝึกอบรมประสานงาน อำนวยความสะดวก ดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี และขอขอบคุณเพื่อนๆ นบส.1 รุ่น 99 โดยเฉพาะเพื่อนๆ GP 9 ทุกคน ที่เป็นกำลังใจและเป็นเพื่อนตลอดระยะเวลาในการฝึกอบรมและการจัดทำรายงานฉบับนี้

สุกัญญา เบนินิด

14 พฤษภาคม 2567

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ง
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญภาพ	ฌ
สารบัญแผนภูมิ	ฎ
1. วิสัยทัศน์ของตำแหน่งเป้าหมาย	1
1.1 การวิเคราะห์บริบทและทิศทางเชิงยุทธศาสตร์ของส่วนราชการ	1
1.2 ตำแหน่งรองอธิบดีที่เป็นเป้าหมาย	6
1.3 กำหนดวิสัยทัศน์ของตำแหน่งเป้าหมาย	7
2. ข้อเสนอเพื่อขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ	9
2.1 การกำหนดประเด็นการศึกษา	9
2.2 การกำหนดข้อเสนอเชิงนโยบาย	12
2.3 ภาวะผู้นำเพื่อการขับเคลื่อนข้อเสนอ	30
3. แผนพัฒนาตนเอง	32
3.1 การวิเคราะห์ตนเอง	32
3.2 การวางแผนพัฒนาตนเอง	32
3.3 ผลการพัฒนาตนเอง	33
บรรณานุกรม	43
ภาคผนวก	44
ประวัติผู้เขียนรายงานการศึกษาส่วนบุคคล	51

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	แสดงตัวชี้วัด เป้าประสงค์และค่าเป้าหมายตามแผนปฏิบัติการระยะ 5 ปี (พ.ศ.2566-2570)	7
ตารางที่ 2	แสดงสถิติผู้เข้าชมแหล่งเรียนรู้ของกรมศิลปากร ระหว่าง ปี พ.ศ.2562-2567	10
ตารางที่ 3	แสดงสถิติผู้เข้าชมแหล่งเรียนรู้ของสำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา ระหว่าง ปี พ.ศ.2562-2567	10
ตารางที่ 4	ข้อเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในโครงการท่องเที่ยวโบราณสถานยามค่ำคืน	26
ตารางที่ 5	ตารางสรุปแนวทางปฏิบัติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการท่องเที่ยวโบราณสถานยามค่ำคืน	28
ตารางที่ 6	แผนพัฒนารายบุคคล : เป้าหมาย วิสัยทัศน์ของการดำรงตำแหน่ง การวิเคราะห์ตนเอง (IDP1)	34
ตารางที่ 7	แผนพัฒนารายบุคคล : ความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะ ที่ต้องการพัฒนา (IDP2)	36
ตารางที่ 8	แผนพัฒนารายบุคคล : ระยะเวลา 2 ปี (IDP3)	38
ตารางที่ 9	แผนพัฒนารายบุคคล : ระยะเวลา 2 เดือน (ระหว่างการฝึกอบรม นบส.1) (IDP4))	40
ตารางที่ 10	แผนพัฒนารายบุคคล : ผลการพัฒนาตนเองระยะ 2 เดือน (ระหว่างการฝึกอบรมนบส. 1 (IDP5))	42

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1	การแบ่งส่วนราชการของกรมศิลปากร	1
ภาพที่ 2	แนวคิดการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของกรมศิลปากรตามแผนปฏิบัติราชการ 5 ปี (พ.ศ.2566-2570)	2
ภาพที่ 3	การเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ในระดับต่างๆ ของกรมศิลปากร	5
ภาพที่ 4-5	การประดับไฟโบราณสถานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการท่องเที่ยวในยามค่ำคืน อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา	18
ภาพที่ 6-7	ร้านอาหารว่างและเครื่องดื่ม “โสน ณ อยุธยา” วัดมหาธาตุ	18
ภาพที่ 8-9	ร้านอาหารว่างและเครื่องดื่ม “เรือนมยุรา” วัดไชยวัฒนาราม	18
ภาพที่ 10	แสดงตำแหน่งโบราณสถานในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ที่เปิดให้เข้าชมยามค่ำคืน	19
ภาพที่ 11-12	การแต่งชุดไทยเที่ยวชมโบราณสถานวัดไชยวัฒนาราม	21
ภาพที่ 13-14	บรรยากาศกิจกรรมราตรีนี้...ที่วัดไชยวัฒนารามและการแสดงดนตรีจากโรงเรียน ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	21
ภาพที่ 15-16	นายเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ตรวจเยี่ยมการจัดกิจกรรมราตรีนี้...ที่วัดไชยวัฒนาราม และ กิจกรรมส่งเสริม Soft Power เบิกฟ้าอยุธยาย้อนเวลาไปกับพรหมลิขิต ในวันที่ 21 พฤศจิกายน 2566 ณ วัดไชยวัฒนาราม จ.พระนครศรีอยุธยา	22
ภาพที่ 17-18	การจัดเวทีเสวนาเพื่อถอดบทเรียนส่งเสริม Soft Power ผ่านละครพรหมลิขิต วิทยากรโดย นางยุพา ทวีวัฒนะกิจบวร ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม คุณอรุณชา ภาณุพันธุ์ ผู้จัดการละคร นายเข้มทัตต์ พลเดช นายกสมาพันธ์สมาคมวิชาชีพ วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ และ นางสาวสุกัญญา เบาเนิด ผู้อำนวยการ สำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา ร่วมการเสวนา และคุณสายฝน ชีช่วง เป็นผู้ดำเนิน รายการ ในวันที่ 21 พฤศจิกายน 2566 ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา	22
ภาพที่ 19	การแต่งชุดไทยชมโบราณสถานในกิจกรรมวัดราชบูรณะยามค่ำคืน	45
ภาพที่ 20-21	ตลาดย้อนยุคแบบโบราณ “ตลาดอยุธยาไนท์มาร์เก็ต” วัดราชบูรณะ โดยสำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	46
ภาพที่ 22-23	กิจกรรม Night at The Palace ย้อนเวลา ชมวัง 4 ศตวรรษ พระราชวังจันทร์เกษม	47

ภาพที่ 24-25	กิจกรรมแสดงดนตรีไทยและกิจกรรมแต่งชุดไทย“ย้อนเวลา ชมวัง” เชิญชวนนักท่องเที่ยวแต่งชุดไทยเข้าชมพระราชวังจันทน์เกษม	48
ภาพที่ 26-27	โปสเตอร์ละคร บุพเพสันนิวาส และ พรหมลิขิต ทางไทยทีวีสีช่อง 3	49
ภาพที่ 28-30	การจัดทำป้ายแสดงจุดถ่ายภาพตามรอย LISA BLACKPINK ณ วัดมหาธาตุ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา	50

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 1	แสดงสถิติผู้เข้าชมแหล่งเรียนรู้ของกรมศิลปากร ระหว่าง ปี พ.ศ.2562-2567	10
แผนภูมิที่ 2	แสดงสถิติผู้เข้าชมแหล่งเรียนรู้ของสำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา ระหว่าง ปี พ.ศ.2562-2567	11
แผนภูมิที่ 3	แสดงสถิติผู้เข้าชมโบราณสถานวัดไชยวัฒนาราม กิจกรรมราตรีนี้...ที่วัดไชยวัฒนาราม ระหว่างเดือนตุลาคม 2566 -เดือนกุมภาพันธ์ 2567	21
แผนภูมิที่ 4	แสดงสถิติผู้เข้าชมโบราณสถานวัดราชบูรณะ กิจกรรมวัดราชบูรณะยามค่ำคืน ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2566-เดือนกุมภาพันธ์ 2567	46
แผนภูมิที่ 5	แสดงสถิติผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จันทระเกษม ระหว่างวันที่ 2 กุมภาพันธ์ -วันที่ 16 มีนาคม 2567	48

1. วิสัยทัศน์ของตำแหน่งเป้าหมาย

(ข้อมูลส่วนบุคคลไม่เผยแพร่)

2. ข้อเสนอเพื่อขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ

2.1 การกำหนดประเด็นการศึกษา

การกำหนดประเด็นการศึกษาเรื่อง การใช้คุณค่าวัฒนธรรมในการสร้างเศรษฐกิจ: กรณีศึกษาการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีดังนี้

- 1) การเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์โบราณสถาน
- 2) การศึกษาแนวทางในการนำคุณค่าโบราณสถานมาต่อยอดเพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่ม

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นการมุ่งเน้นในเรื่องการพัฒนาต่อยอดเพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ แต่เนื่องจากการดำเนินงานต้องมีความครบถ้วนครอบคลุมประเด็นการอนุรักษ์ด้วย เพื่อเป็นการรักษาสาระสำคัญของโบราณสถาน การอนุรักษ์จึงเป็นจุดเริ่มต้นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาต่อยอดอย่างถูกต้องตามหลักการ กรมศิลปากรจึงต้องเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและการรักษาคุณค่าของโบราณสถานให้คงไว้

ประเทศไทยนี้มีโบราณสถานอยู่เป็นจำนวนมากและที่อยู่ในความดูแลของกรมศิลปากรมีจำนวนทั้งสิ้น 9,250 แห่ง⁴ ซึ่งโบราณสถานทั้งหลายเหล่านั้นจำเป็นต้องดำเนินการตามแนวทางการอนุรักษ์ตามหลักวิชาการและมาตรฐานสากลที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งมีโบราณสถานจำนวนหนึ่งที่ได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ โดยเฉพาะอุทยานประวัติศาสตร์⁵ ถึงแม้ว่าจะมีสถานะเป็นแหล่งท่องเที่ยวอยู่แล้วก็ตาม แต่การพัฒนาต่อยอดด้วยแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ก็จะเป็นการเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจให้สูงขึ้น

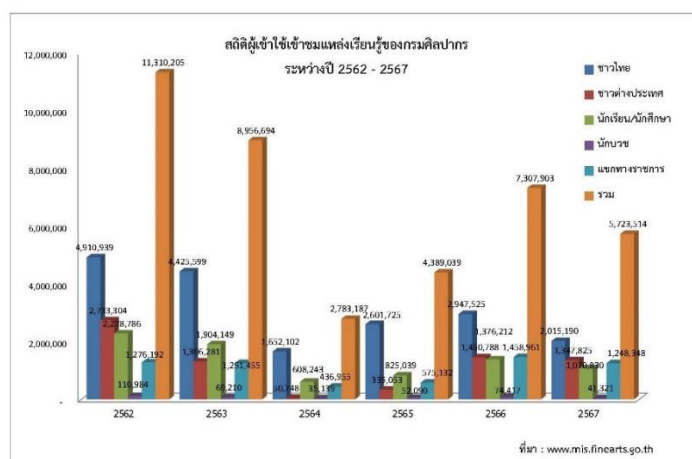
จากข้อมูลสถิตินักท่องเที่ยวที่เข้าชมแหล่งเรียนรู้ของกรมศิลปากร ตั้งแต่ปี พ.ศ.2562-2567 ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น กล่าวคือ ก่อนวิกฤตโควิด-19 ปีพ.ศ. 2562-2563 มีสถิตินักท่องเที่ยวจำนวนมากและลดลงอย่างชัดเจนในช่วงวิกฤตโควิด-19 ต่อมาเมื่อเข้าสู่สภาวะการปกติและอยู่ในระยะฟื้นตัวในช่วงปีพ.ศ. 2566 เป็นต้นมาพบว่าสถิตินักท่องเที่ยวที่เข้าชมแหล่งเรียนรู้มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอีกครั้ง ดังนั้นหากนำโบราณสถานที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่นั้นมาพัฒนาต่อยอดก็จะเป็นแนวทางที่สำคัญที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เพิ่มขึ้น และนำไปสู่การกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศต่อไป

⁴ ประกาศขึ้นทะเบียนฯ 2,100 แห่ง และที่ยังไม่ขึ้นทะเบียนฯ 7,150 แห่ง ข้อมูล ณ วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2567 กลุ่มทะเบียนโบราณสถาน และสารสนเทศ กองโบราณคดี กรมศิลปากร

⁵ อุทยานประวัติศาสตร์ที่อยู่ในความดูแลของกรมศิลปากรมี 11 แห่ง ได้แก่ 1)อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา 2)อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จ.สุโขทัย 3)อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย 4)อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร จ.กำแพงเพชร 5)อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง จ.บุรีรัมย์ 6)อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย จ.นครราชสีมา 7)อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ จ.กาญจนบุรี 8)อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ จ.เพชรบูรณ์ 9)อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท จ.อุดรธานี 10)อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรี จ.เพชรบุรี และ 11)อุทยานประวัติศาสตร์สตึกก๊กอม จ.สระแก้ว

ตารางที่ 2 แสดงสถิติผู้เข้าชมแหล่งเรียนรู้ของกรมศิลปากร ระหว่าง ปี พ.ศ.2562-2567

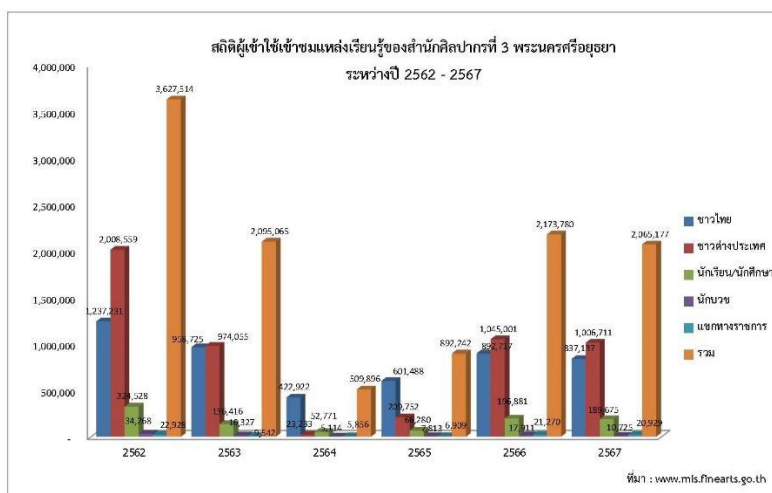
หน่วยงาน	ปีงบประมาณ	2562	2563	2564	2565	2566	2567
กรมศิลปากร	ชาวไทย	4,910,939	4,425,599	1,652,102	2,601,725	2,947,525	2,015,190
	ชาวต่างประเทศ	2,733,304	1,306,281	50,748	335,053	1,450,788	1,347,825
	นักเรียน/นักศึกษา	2,278,786	1,904,149	608,243	825,039	1,376,212	1,070,830
	นักบวช	110,984	69,210	35,139	52,090	74,417	41,321
	แขกทางราชการ	1,276,192	1,251,455	436,955	575,132	1,458,961	1,248,348
	รวม	11,310,205	8,956,694	2,783,187	4,389,039	7,307,903	5,723,514

แผนภูมิที่ 1 แสดงสถิติผู้เข้าชมแหล่งเรียนรู้ของกรมศิลปากร ระหว่าง ปี พ.ศ.2562-2567

ตารางที่ 3 แสดงสถิติผู้เข้าชมแหล่งเรียนรู้ของสำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา ระหว่าง ปี พ.ศ.2562-2567

หน่วยงาน	ปีงบประมาณ	2562	2563	2564	2565	2566	2567
สำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา	ชาวไทย	1,237,231	958,725	422,922	601,488	892,717	837,137
	ชาวต่างประเทศ	2,008,559	974,055	23,233	209,752	1,045,001	1,006,711
	นักเรียน/นักศึกษา	324,528	136,416	52,771	66,280	196,881	189,675
	นักบวช	34,268	16,327	5,114	7,813	17,911	10,725
	แขกทางราชการ	22,928	9,542	5,856	6,909	21,270	20,929
	รวม	3,627,514	2,095,065	509,896	892,242	2,173,780	2,065,177

แผนภูมิที่ 2 แสดงสถิติผู้ใช้เข้าชมแหล่งเรียนรู้ของสำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา
ระหว่าง ปี พ.ศ.2562-2567

จากเหตุการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อในวงกว้างทั้งด้านสุขภาพสังคม และเศรษฐกิจ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจเกิดผลกระทบอย่างมหาศาลเพราะประเทศไทยพึ่งพาการส่งออกและการท่องเที่ยวเป็นหลัก เมื่อการท่องเที่ยวโดยภาพรวมของประเทศเกิดการชะลอตัวและลดระดับลงอย่างสิ้นเชิงก็ส่งผลต่อแหล่งเรียนรู้ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของกรมศิลปากร ในระหว่างนี้จึงเป็นโอกาสให้กรมศิลปากรได้พัฒนาเทคโนโลยีในการให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ต่างๆ แบบเสมือนจริงผ่านแอปพลิเคชัน เอฟเอ ดิสคัฟเวอรี (FADiscovery) สำหรับคนที่ไม่สามารถเดินทางไปท่องเที่ยวในสถานที่จริงได้ และเป็นการสร้างประสบการณ์ใหม่ในการเที่ยวชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ และโบราณสถาน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้นวัตกรรมมาต่อยอดมรดกศิลปวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในขณะเดียวกันก็เป็นช่วงเวลาที่มีการฟื้นฟูโบราณสถานและปรับปรุงพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเปิดแหล่งเรียนรู้หลังจากที่สถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 คลี่คลาย หลังจากมีการเปิดประเทศพบว่าทุกภาคส่วนร่วมกันใช้นโยบายต่างๆ ในการฟื้นฟูและส่งเสริมเศรษฐกิจบนฐานวิถีชีวิตใหม่เพื่อให้ประเทศเดินหน้าต่อไปได้ กรมศิลปากรก็เช่นกัน ซึ่งมีการปรับทิศทางการดำเนินงานจากการอนุรักษ์และพัฒนาเพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้โดยรวมมาเป็นการต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ เพื่อให้สามารถเข้าไปอยู่ในใจประชาชน ให้มีความภาคภูมิใจในมรดกศิลปวัฒนธรรม และเชื่อว่าวัฒนธรรมนั้นมีคุณค่าและสร้างมูลค่าได้จริง

ในช่วงปีพ.ศ.2566 เป็นการเริ่มต้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566-2570) มีวัตถุประสงค์ในการพลิกโฉมประเทศไทย สู่อุตสาหกรรมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน กรมศิลปากรจึงมีนโยบายในการต่อยอดมรดกศิลปวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจไทย เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในการใช้ Soft Power เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ จึงเป็นที่มาของการใช้ “แนวคิดพลังละมุนด้วยต้นทุนทางวัฒนธรรม” ด้วยการอนุรักษ์ สืบทอด และต่อยอด โดยการนำภารกิจหลักของกรมศิลปากรมาพัฒนาตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ได้แก่ โบราณสถาน โบราณวัตถุ งานช่างและศิลปกรรมไทย งานด้านนาฏศิลป์ดนตรีและงานภาษาหนังสือ อาจจะกล่าวได้ว่า Soft Power ของประเทศนั้นส่วนมากอยู่ใน

ความดูแลของกรมศิลปากร ทำให้สภาพการณ์ปัจจุบันกรมศิลปากรได้ปรับเปลี่ยนทิศทางการทำงาน เพื่อให้สอดคล้องกับแนวนโยบายของกระทรวงวัฒนธรรมในการเป็นกระทรวงสังคมกึ่งเศรษฐกิจ กรมศิลปากรจึงมุ่งเน้นการต่อยอดมรดกศิลปวัฒนธรรมด้วยแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นโครงการเร่งด่วน โดยมีแผนงานพัฒนาต่อยอดมรดกศิลปวัฒนธรรม ดังนี้ 1) การปรับปรุงภูมิทัศน์โบราณสถาน 2) การใช้เทคโนโลยีเสมือนจริง (Virtual Reality) (VR) 3) การยกระดับมาตรฐานพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติทั้ง 41 แห่ง 4) ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ (Creative Fine Arts) 5) การส่งเสริมให้มีร้านกาแฟ (Cafe Hopping)⁶ ที่ได้มาตรฐานผสมผสานอัตลักษณ์กับโบราณสถาน 6) การบูรณาการงานด้านสังคมกับโบราณสถาน 7) การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ในกิจกรรม “ศิลปากรสัญจร” 8) งานด้านหอสมุดและหอจดหมายเหตุแห่งชาติจัดทำข้อมูลเป็นรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) 9) งานด้านสถาปัตยกรรม ที่เน้นเรื่องการออกแบบงานสถาปัตยกรรมอย่างมีมาตรฐาน

2.2 การกำหนดข้อเสนอเชิงนโยบาย

กรมศิลปากรจึงได้กำหนดนโยบายตามภารกิจหลักด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู สร้างสรรค์ ส่งเสริม เผยแพร่ และการพัฒนาต่อยอดในการสร้างมูลค่าเพิ่มจากมรดกศิลปวัฒนธรรมโดยมอบหมายไปยังหน่วยงานสำนักศิลปากรในภูมิภาค โดยกำหนดให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยาพื้นที่รับผิดชอบของสำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา⁷ เป็นพื้นที่นำร่องในการขับเคลื่อนด้านการอนุรักษ์ พัฒนา และต่อยอดโบราณสถานเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ และทำการถอดบทเรียนเพื่อหาแนวทางในการดำเนินงานในพื้นที่อื่นๆ ของประเทศ โดยมีพื้นที่ดำเนินการ คือ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จันทรเกษม โดยใช้แนวคิดด้านการอนุรักษ์โบราณสถานและแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการผสมผสานคุณค่าของโบราณสถาน กิจกรรมสร้างสรรค์ และเทคโนโลยีนวัตกรรมเพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

2.2.1 กรอบแนวความคิด

1) แนวคิดการอนุรักษ์โบราณสถาน ประเทศไทยได้รับแนวคิดการอนุรักษ์ตามแบบสากลเข้ามาประยุกต์ใช้อย่างเป็นทางการในพ.ศ.2528 เมื่อกรมศิลปากรซึ่งเป็นหน่วยงานผู้รับผิดชอบภารกิจด้านการอนุรักษ์โบราณสถานตามที่ระบุไว้ตามพระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และ

⁶ Cafe Hopping เป็นการผสมผสานระหว่างคำว่า Cafe หรือร้านกาแฟ (บางร้านมีการขายอาหารร่วมด้วย) กับ Hopping หรือการกระโดด เมื่อรวมกันแล้วจึงหมายถึง นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเที่ยวยังสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ แล้วมักจะเลือกร้านกาแฟสำหรับทานอาหารและถ่ายรูปมาเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนการท่องเที่ยวในครั้งนั้นๆ

⁷ สำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา เป็นหน่วยงานที่ขึ้นตรงกับกรมศิลปากร รับผิดชอบตามอำนาจหน้าที่ของกรมศิลปากร ในพื้นที่รับผิดชอบ 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสระบุรี จังหวัดนครนายก จังหวัดสิงห์บุรี และจังหวัดอ่างทอง และมีหน่วยงานในสังกัด ได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จันทรเกษม พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาตินครนายก พระบรมชนกชลพัฒน์ จังหวัดนครนายก

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ได้เป็นผู้แทนประเทศไทยสมัครเข้าเป็นสมาชิกของสภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ หรือ อีโคโมส (International Council on Monument and Site-ICOMOS) ซึ่งเป็นองค์กรที่ปรึกษาด้านมรดกทางวัฒนธรรมของยูเนสโก โดยได้นำเอาแนวทางสากลในการอนุรักษ์โบราณสถานซึ่งองค์กรอีโคโมสใช้อยู่ในขณะนั้น ได้แก่ the Venice Charter หรือ กฎบัตรระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์และบูรณะโบราณสถาน พ.ศ.2507 (ค.ศ.1964) มาประยุกต์ใช้กับโบราณสถานในประเทศไทยด้วย ตามที่ได้ระบุไว้ในบทนำของเวนิสชาเตอร์ว่า “...ซึ่งในแต่ละประเทศจะรับผิดชอบในการนำแผนนี้ไปประยุกต์ใช้ภายใต้กรอบแห่งวัฒนธรรมและประเพณีของตน”⁸ จึงได้มีการประกาศเป็นระเบียบกรมศิลปากรว่าด้วยเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน พ.ศ.2528 โดยให้บังคับใช้ตั้งแต่วันที่ประกาศ คือ วันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ.2528 เป็นต้นไป มีการกำหนดความหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

การอนุรักษ์ หมายความว่า การดูแล รักษา เพื่อให้ทรงคุณค่าไว้ และให้หมายรวมถึงการป้องกัน การรักษา การสงวนรักษา การปฏิสังขรณ์ และการบูรณะด้วย สำหรับการอนุรักษ์มีวิธีการต่างๆ ที่ระบุความหมายไว้ดังนี้

(1) การสงวนรักษา หมายถึง การดูแลรักษา เพื่อให้ทรงคุณค่าไว้ตามสภาพของเดิมเท่าที่เป็นอยู่ และป้องกันมิให้เสียหายต่อไป

(2) การปฏิสังขรณ์ หมายถึง การทำให้กลับคืนสู่สภาพอย่างที่เคยเป็นมา

(3) การบูรณะ หมายถึง การซ่อมแซมปรับปรุงให้มีรูปทรงลักษณะกลมกลืนเหมือนของเดิมมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่ต้องแสดงความแตกต่างของสิ่งที่มีอยู่เดิม และสิ่งที่ทำขึ้นใหม่

หลังจากที่ได้มีการใช้ระเบียบกรมศิลปากรว่าด้วยเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน พ.ศ. 2528 มาจนถึงปี พ.ศ.2548 จึงได้มีการทบทวนปัญหาอุปสรรคเรื่องการอนุรักษ์ที่ผ่านมาให้ครอบคลุมประเด็นการอนุรักษ์ในระดับสากล จึงเป็นที่มา “กฎบัตรประเทศไทย”⁹ โดยอีโคโมสไทยซึ่งเป็นองค์กรอิสระที่กรมศิลปากรก่อตั้งขึ้นทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำกฎบัตรสำหรับนำมาใช้กับแหล่งมรดกวัฒนธรรมของไทยตามแนวคิดสากลที่ร่วมสมัยขึ้น และเริ่มเผยแพร่ประกาศใช้มาตั้งแต่ปีพ.ศ.2554 โดยใช้ชื่อว่า “กฎบัตรประเทศไทยว่าด้วยเรื่องการบริหารจัดการแหล่งมรดกวัฒนธรรม” ถือเป็นแนวทางในการอนุรักษ์โบราณสถานในปัจจุบัน

การอนุรักษ์ คือ การดูแลเพื่อให้คงคุณค่าไว้ โดยการอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องแต่ละแหล่งนั้น อาจทำได้ด้วยการป้องกัน การสงวนรักษา บูรณะ การปฏิสังขรณ์ หรือประยุกต์ใช้สอย การอนุรักษ์มีวิธีการในระดับที่ต่างกันแล้วแต่สถานการณ์และปัจจัยอื่นๆ ในแต่ละกรณี โดยอาจจะ

⁸ วสุ โปษะนันท์, แนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานของกรมศิลปากร, บันทึกการทำงาน วัดกระเจี : อยุธยา อนุรักษ์, สำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา, 2564, หน้า 30-31

⁹ ดูรายละเอียดกฎบัตรประเทศไทยได้ที่ www.icomosthai.org

ใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งหรือหลายวิธีร่วมกัน และให้หมายรวมถึงการอนุรักษ์เพื่อรีอพื้น พื้นฟู เพื่อให้สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์และการสืบสานให้ยังคงมีอยู่ต่อไปด้วย¹⁰

2) แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ซึ่งเป็นการพัฒนาขีดความสามารถทางการแข่งขันของสินค้าและบริการที่มีความยั่งยืน โดยการใช้สินทรัพย์ทางวัฒนธรรม (Cultural Assets-based) ความคิดสร้างสรรค์ (creativity) นวัตกรรมและเทคโนโลยี (innovation and technology) มาสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจด้วยการผลิตสินค้าและบริการที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น มีคุณภาพ คุณค่า และมูลค่าสูง เพื่อการตอบสนองต่อความต้องการและความพึงพอใจของผู้บริโภคได้มากยิ่งขึ้น แทนการพัฒนาเศรษฐกิจด้วยระบบอุตสาหกรรมแบบเดิมที่มุ่งเน้นการขยายจำนวนการผลิต (manufacturing) และการใช้ทรัพยากรโดยไม่มี การต่อยอดแนวความคิดใหม่เพื่อให้ได้สินค้าเชิงสร้างสรรค์ที่มีความหลากหลายรูปแบบตามความต้องการของผู้บริโภคแต่ละคน

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ให้นิยามว่า“เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการสร้างและใช้องค์ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงพื้นฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคม เทคโนโลยี และนวัตกรรมในการผลิตสินค้า และการบริการใหม่ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ¹¹

2) ทุนทางวัฒนธรรม เป็นคุณค่าอย่างหนึ่งของทรัพยากรทางวัฒนธรรมโดย William Lipe,1984 ได้กล่าวว่า ทรัพยากรวัฒนธรรมทุกประเภทล้วนมีคุณค่า มีประโยชน์ต่อสังคมมนุษย์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ขึ้นอยู่กับมุมมองและวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้ ซึ่งทุนทางวัฒนธรรมถือได้ว่าเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมที่สามารถมีมูลค่าทางเศรษฐกิจ (Economy Value) กล่าวคือ ทรัพยากรนั้นๆ ถูกนำมาใช้ประโยชน์ในการสร้างต้นทุนเพื่อสร้างมูลค่าให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทรัพยากรนั้นๆ ทั้งนี้ ปัจจุบันแนวคิดเรื่องคุณค่าเชิงเศรษฐกิจของทรัพยากรวัฒนธรรมถูกนำมาใช้อย่างชัดเจนตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ¹²

2.2.2 นิยามศัพท์

1) โบราณสถาน มีคำนิยามตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 ตามมาตรา 4 โบราณสถาน หมายความว่า อสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุ หรือ โดยลักษณะแห่งการก่อสร้างหรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของ

¹⁰ วสุ โปษยะนันท์,เรื่องเดียวกัน,หน้า37-40.

¹¹ นพพร บุญแก้ว และคณะ,บทบาทของวัฒนธรรมกับการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทย.รัฐสารวิจัย วารสารราย 4 เดือนปีที่ 63 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2564.หน้า112-113.

¹² เกรียงไกร พัฒนาสวัสดิ์,การพัฒนาการแสดงหุ่นกระบอกไทยเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม.งานวิจัยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม.

<http://research.culture.go.th/index.php/interest/item/1064-sp107.html>.สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2567 อ้างถึงใน นพพร บุญแก้ว และคณะ,เรื่องเดียวกัน.หน้า 113.

อสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นประโยชน์ทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ทั้งนี้ให้รวมถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ และอุทยานประวัติศาสตร์ด้วย

โบราณสถาน จึงเป็นสิ่งก่อสร้างที่อยู่ติดที่เคลื่อนย้ายไม่ได้ ได้แก่เนินดินที่มีหลักฐานเกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์ ถ้า เฝิงผาที่มนุษย์เคยใช้สอยในอดีตหรือที่ยังใช้ประโยชน์สืบเนื่องมาจากกระทั่งปัจจุบัน เช่น วัด โบสถ์ วิหาร ปราสาท ศาลา กำแพงแก้ว มัสยิด สุสานมุสลิม (กุโบว์) ศาลเจ้าจีน วัง พระราชวัง ปราสาท บ้านโบราณ ป้อมปราการ ค่าย คู (ตะแลงแกง) กำแพงเมือง คูเมือง คลอง สระน้ำ เขื่อนกันน้ำ ท่าเรือ ศาลหลักเมือง ที่ทำการศาล ศาลากลางเก่า โกดัง แหล่งฝังศพโบราณ เมืองโบราณ บริเวณที่มีเสมาหิน แหล่งใบเสมาหินตั้ง แหล่งผลิตเครื่องมือหินในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ แหล่งถลุงโลหะโบราณ แหล่งเรือจม รอยพระพุทธรูป ฯลฯ นอกจากนี้ยังรวมถึงบริเวณที่ดินซึ่งมีตำนานประวัติเรื่องราวในประวัติศาสตร์ เช่น ค่ายโพธิ์สามต้น ค่ายบางระจัน ทุ่งลาดหญ้า ด่านเจดีย์สามองค์ ทุ่งสัมฤทธิ์ ฯลฯ

2) ทรัพยากรวัฒนธรรม ได้รับการกำหนดและจำแนกจากองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization : UNESCO) ว่าทรัพยากรวัฒนธรรม นั้นสามารถแบ่งตามลักษณะที่ปรากฏ หรือมีอยู่ ได้แก่ ทรัพยากรที่สามารถจับต้องได้ (Tangible culture resource) และทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible culture resource)¹³ (ธนิก เลิศชาญฤทธิ์, 2550) ได้แก่ (1) ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible culture resource) หมายถึงซากสิ่งของ สิ่งก่อสร้าง วัตถุที่จับต้องได้ด้วยมือและมองเห็นด้วยสายตา โดยหมายรวมถึงพืชและสัตว์ ทรัพยากรที่เกี่ยวกับมนุษย์ด้านต่างๆ เช่น อาหาร วัตถุดิบ พิธีกรรม ที่อยู่อาศัย และสถานที่ก่อสร้างชุมชน (2) ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible culture resource) หมายถึงการปฏิบัติ การแสดงออก การนำเสนอ ความรู้ ทักษะ เป็นสิ่งที่ปัจเจกบุคคลส่งผ่านหรือถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นมีการผลิตซ้ำ และสร้าง ทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อม การปะทะสังสรรค์กับธรรมชาติ และประวัติความเป็นมาของตนเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของตนเองให้ยั่งยืน

3) มรดกศิลปวัฒนธรรม ได้รับการกำหนดจากองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization : UNESCO) ว่าประกอบด้วยสิ่งสร้างสรรค์ของบุคคลในอดีตมี 2 รูปแบบ¹⁴ ดังนี้ (1) รูปแบบที่สามารถจับต้องได้ (Tangible culture heritage) เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ สิ่งก่อสร้าง รวมถึงสิ่งของ วัตถุที่จับต้องและสัมผัสได้ด้วยผัสสะทางกายและตาของมนุษย์ ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติที่แวดล้อมทั้งในฐานะปัจจัยในการดำรงชีพเพื่อเป็นอาหาร หรือเป็นวัตถุดิบตั้งต้นสำหรับทำสิ่งของเครื่องใช้หรือประกอบพิธีกรรม เพื่อเป็นที่อยู่อาศัย เช่นการสร้าง

¹³ เดชชาติ นิลวิเศษ, มณีวรรณ ผินนิ่ม. การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเป็นแหล่งเรียนรู้ในวัดบวรนิเวศวิหาร. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ 2558 หน้า 8 (3) 889-904 อ้างถึงใน นพพร บุญแก้ว และคณะ. เรื่องเดียวกัน. หน้า 113.

¹⁴ คทาเทพ พงศ์ทอง. ตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขามและบ้านหมากม่วง ในเขตตำบลไตรภพรัฐยุคประชาสังคมอาเซียน. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. 2560.

บ้านเรือน เฟิงปัก ถ้ำและบริเวณชุมชนที่ตั้งของวิถีชีวิตของกลุ่มคน ชุมชนหรือสังคมนั้นๆ (2) รูปแบบของภูมิปัญญา (Intangible culture heritage) เช่น ภาษา ศิลปกรรม จริยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การปฏิบัติ การแสดงออก การนำเสนอ ความรู้ ทักษะที่ถูกส่งผ่านรุ่นสู่รุ่น มีการผลิตซ้ำ และสร้างทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทนี้ขึ้นใหม่อยู่เสมอเสมอโดยตอบสนองสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม เพื่อสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนให้ยั่งยืน เช่น วิถีชีวิต นิทานปรัมปรา คติชาวบ้าน การแสดงเต้นรำพื้นบ้าน เป็นต้น

2.2.3 การเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์ และการศึกษาแนวทางในการนำคุณค่าของโบราณสถานมาต่อยอดเพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่ม จากการศึกษาวิเคราะห์และถอดบทเรียนในการดำเนินงานในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

1) การดำเนินงานในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา เป็นโบราณสถานสำคัญได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำคัญของประเทศ ก่อตั้งขึ้นในปีพ.ศ. 2525 เพื่อบริหารจัดการนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา (Historic City of Ayutthaya) ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ปรากฏร่องรอยหลักฐานทางวัฒนธรรม โบราณคดี ประวัติศาสตร์ สืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตจวบจนกระทั่งปัจจุบัน แม้ว่าความเป็นราชธานีของกรุงศรีอยุธยาจะสิ้นสุดไปพร้อมกับการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 เมื่อพ.ศ.2310 แต่นครประวัติศาสตร์แห่งนี้ก็ยังคงปรากฏหลักฐานการอยู่อาศัยของผู้คนมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้พื้นที่แห่งนี้ยังเป็นเมืองเก่าที่ยังคงมีชีวิต มีความเคลื่อนไหวอยู่ นับเป็นสมบัติล้ำค่าทางวัฒนธรรม จนได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก โดยองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก (UNESCO) เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2534 ถือเป็นโบราณสถานสำคัญที่สร้างชื่อเสียงเกียรติยศให้แก่ประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักในระดับโลกนำมาสู่การท่องเที่ยวสร้างรายได้ให้กับประเทศ ซึ่งมีการอนุรักษ์และพัฒนาต่อยอดเพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ดังนี้

(1) การอนุรักษ์โบราณสถานเพื่อสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรม

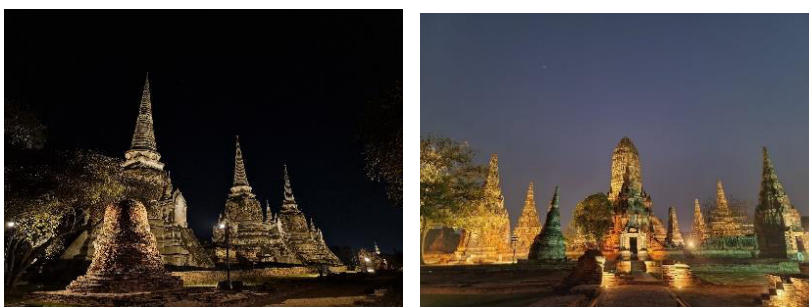
ในช่วงเวลาที่ผ่านมาอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาอยู่ในสภาวะการณ์ที่เสื่อมเสียทั้งจากอุทกภัยครั้งใหญ่ในปีพ.ศ.2554 และการอนุรักษ์ที่ไม่ได้มาตรฐานสากลในเรื่องการใช้วัสดุที่ต้องห้าม เช่น ปูนซีเมนต์ หรือ คอนกรีต และฝีมือช่างอนุรักษ์ทั้งในภาคราชการและเอกชนที่ขาดทักษะและความชำนาญ เนื่องจากที่ผ่านมากะบวนการอนุรักษ์โบราณสถานนั้นดำเนินการโดยบริษัทรับเหมาเอกชนเป็นส่วนใหญ่ ส่วนภาคราชการเป็นผู้ควบคุมงาน จึงทำให้เกิดปัญหาด้านการอนุรักษ์โดยเฉพาะเรื่องการเลือกใช้วัสดุและฝีมือช่าง ทำให้คณะกรรมการมรดกโลกมีคำหวังติงมายังประเทศไทยให้แสวงหาปรัชญาหลักการและแนวทางปฏิบัติให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล จึงนำมาสู่การฟื้นฟูองค์ความรู้และทักษะด้านงานช่าง โดยเฉพาะช่างอิฐและช่างปูน รวมทั้งกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการวิเคราะห์วัสดุเพื่อให้สามารถเลือกใช้วัสดุที่เหมาะสมเป็นมิตรกับโบราณสถานและสอดคล้องกับประวัติศาสตร์ตามแนวทางการอนุรักษ์บนพื้นฐานของคุณค่า (value-base conservation) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการอนุรักษ์ในระดับสากล

ที่ผ่านมามีกรมศิลปากร โดยสำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา ได้ร่วมกับหน่วยงาน และองค์กรต่างๆ ในการพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรด้านการอนุรักษ์และยกระดับมาตรฐานการอนุรักษ์ด้วยการพัฒนาหลักสูตร และฝึกอบรมช่างฝีมือให้ผู้ที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานราชการและภาคเอกชนทั่วประเทศ โดยมีโบราณสถานต่างๆ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นกรณีศึกษาและแหล่งปฏิบัติงาน และมีการจัดทำโครงการความร่วมมือในการสร้างมาตรฐานการอนุรักษ์ในระดับสากลในประเด็นการใช้วัสดุ อาทิเช่น โครงการอนุรักษ์โบราณสถานวัดราชบูรณะร่วมกับรัฐบาลประเทศสหพันธรัฐเยอรมัน (ปีพ.ศ.2555-2560) โครงการฟื้นฟูภูมิปัญญาช่างฝีมือสถาปัตยกรรมไทยดั้งเดิมเพื่อการอนุรักษ์มรดกโลก ณ โบราณสถาน วัดกระเจี๊ว (พ.ศ.2561-2564) ร่วมกับองค์การยูเนสโก กรุงเทพมหานคร และโครงการฟื้นฟูบูรณะวัดไชยวัฒนารามร่วมกับรัฐบาลประเทศสหรัฐอเมริกาและกองทุนโบราณสถานโลก (World Monuments Fund -WMF) (ปีพ.ศ. 2555-ปัจจุบัน) ผลของการดำเนินโครงการดังกล่าวสามารถนำมากำหนดเป็นแนวทางในการอนุรักษ์โบราณสถานตามมาตรฐานสากลในประเด็นการใช้วัสดุและทักษะฝีมือช่าง รวมทั้งเป็นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านอนุรักษ์ทั้งภาครัฐและเอกชน

(2) การพัฒนาต่อยอดโบราณสถานเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

สำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยาได้ดำเนินการอนุรักษ์เพื่อสร้างคุณค่าให้กับโบราณสถาน จากนั้นนำมาพัฒนาต่อยอดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ จึงต้องมีการเพิ่มศักยภาพของพื้นที่เพื่อให้เกิดการบริการที่ดีมีมาตรฐาน เช่น การปรับปรุงภูมิทัศน์ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ความปลอดภัย รวมถึงอารยสถาปัตย์แก่คนพิการและผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาพื้นที่เพื่อเพิ่มการบริการด้านการท่องเที่ยว ดังนี้

- **โครงการระดับไฟโบราณสถานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการท่องเที่ยวในยามค่ำคืน** โดยใช้หลักการออกแบบแสงสว่าง (Lighting Design) สร้างภาพลักษณ์ให้โบราณสถาน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและเพิ่มรายได้ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยสำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา ร่วมกับการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (PEA) ดำเนินโครงการระดับไฟโบราณสถานอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ได้แก่ วัดพระศรีสรรเพชญ์ วัดมหาธาตุ วัดราชบูรณะ วัดพระราม วัดไชยวัฒนาราม คู่มขุนแผน และ วัดเกตุ ศาลากลางหลังเก่า วัดภูเขาทอง และพระราชวังจันทน์เกษม

ภาพที่ 4-5 การประดับไฟโบราณสถานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการท่องเที่ยวในยามค่ำคืน
อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

- **ร้านค้าแพที่ได้มาตรฐานผสมผสานอัตลักษณ์กับโบราณสถาน** เป็นการพัฒนาพื้นที่และยกระดับการบริการให้เข้ากับยุคสมัยและความนิยมของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน ได้แก่ วัดมหาธาตุ วัดไชยวัฒนาราม และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา เป็นการเปิดพื้นที่โบราณสถาน เพื่อสรรหาผู้ประกอบการเข้ามาเช่าพื้นที่ในการประกอบกิจการร้านค้าแพ ทั้งนี้เอกชนจะต้องเสนอแนวคิดรูปแบบร้านให้กลมกลืนและไม่ขัดกับโบราณสถาน รวมทั้งออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความสอดคล้องกัน

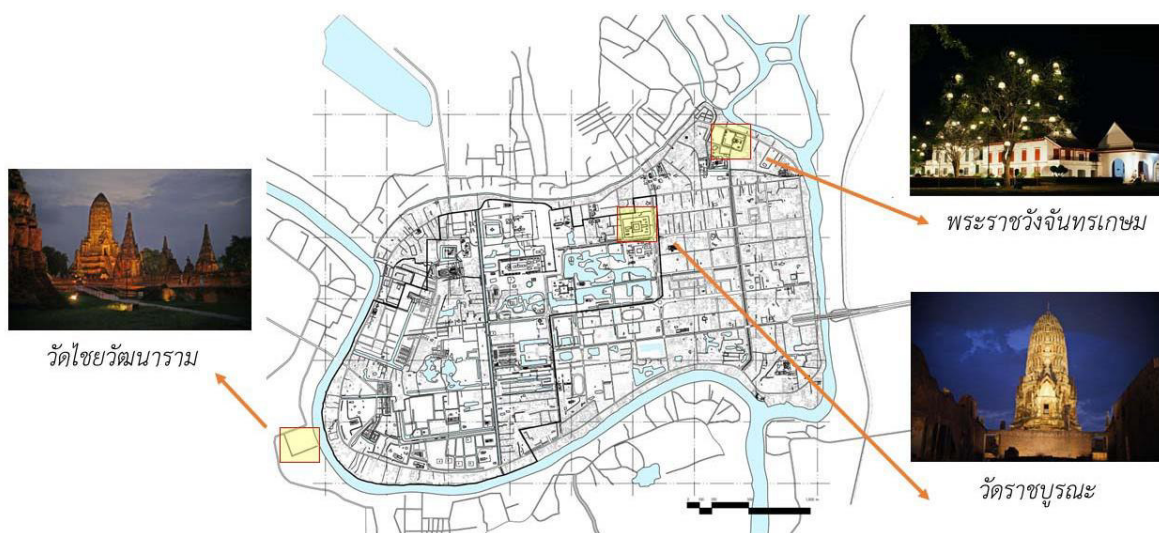

ภาพที่ 6-7 ร้านอาหารว่างและเครื่องดื่ม “โสน ณ อยุธยา” วัดมหาธาตุ

ภาพที่ 8-9 ร้านอาหารว่างและเครื่องดื่ม “เรือนมยุรา” วัดไชยวัฒนาราม

• **โครงการท่องเที่ยวโบราณสถานยามค่ำคืน** เป็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในมิติใหม่ โดยการขยายเวลาเข้าชมจากเวลาปกติจนถึงเวลากลางคืนเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจระดับพื้นที่ โดยได้คัดเลือกโบราณสถานที่มีความพร้อม 3 แห่งเป็นพื้นที่ทำกิจกรรม ได้แก่ วัดไชยวัฒนาราม ชื่องาน “ราตรีนี้...ที่วัดไชยวัฒนาราม” วัดราชบูรณะ ชื่องาน “วัดราชบูรณะยามค่ำ” และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จันทรเกษม ชื่องาน “Night at The Palace ย้อนเวลา ชมวัง 4 ศตวรรษ พระราชวังจันทรเกษม” เนื่องจากการท่องเที่ยวโบราณสถานนั้นเป็นเสาหลักที่ขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของจังหวัด ถึงแม้ว่าจะมีสถิตินักท่องเที่ยวสูงก็ตาม แต่การใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวมีปริมาณน้อย โดยเฉพาะการพักค้างในพื้นที่ยังมีไม่มากเท่าที่ควร การจัดทำโครงการท่องเที่ยวโบราณสถานยามค่ำคืนเป็นการทำให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาอยู่ในพื้นที่นานขึ้น มีการพักค้างส่งผลต่อผู้ประกอบการด้านที่พัก ร้านอาหาร และบริการอื่นๆ โดยรวมสำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยาในฐานะเจ้าภาพหลัก จึงมีการเตรียมความพร้อมของพื้นที่ภายใต้ความคิด “นักท่องเที่ยวปลอดภัย โบราณสถานปลอดภัย” ถึงแม้ว่าโบราณสถานทั้ง 3 แห่งจะมีการประดับไฟโบราณสถานแล้วก็ตาม แต่ยังไม่เพียงพอสำหรับการให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปภายในโบราณสถาน จึงต้องมีการเตรียมพร้อมดังนี้ 1) ประดับไฟเพิ่มเติมรอบบริเวณด้วยโคมไฟ (สุ่มไม่ไฟ) เพื่อสร้างบรรยากาศให้เกิดความสวยงาม ติดตั้งไฟโซลาร์เซลล์ตามทางเดิน เพื่อให้มีแสงสว่างเพียงพอเพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว 2) เครื่องเสียงสำหรับเปิดเพลงบรรเลงเพื่อให้เข้ากับบรรยากาศ 3) จัดเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำจุดต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวก และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดูแลนักท่องเที่ยว 4) ประชาสัมพันธ์กิจกรรมและกฎระเบียบในการเข้าชมโบราณสถาน 5) การบูรณาการกับกิจกรรมด้านวัฒนธรรมกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน สำหรับการนำเสนอรูปแบบการดำเนินการจึงขอยกกรณีตัวอย่างของโบราณสถานวัดไชยวัฒนาราม ชื่องาน “ราตรีนี้...ที่วัดไชยวัฒนาราม” ซึ่งมีลักษณะการดำเนินงานเช่นเดียวกับวัดราชบูรณะ และพระราชวังจันทรเกษม (รายละเอียดในภาคผนวก)

ภาพที่ 10 แสดงตำแหน่งโบราณสถานในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาที่เปิดให้เข้าชมยามค่ำคืน

วัดไชยวัฒนาราม ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา นอกเกาะเมืองด้านทิศตะวันตก มีฐานะเป็น พระอารามหลวงสมัยอยุธยา ซึ่งสมเด็จพระเจ้าปราสาททองทรงโปรดให้สร้างขึ้นบนที่ดินซึ่งเป็นนิวา สสถาน ของพระราชชนนี ในปีที่เสด็จขึ้นเสวยราชย์ พ.ศ. 2173 และสถาปนาให้เป็นวัดฝ่ายอรัญวาสี เพื่ออุทิศถวาย พระราชชนนีและเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระองค์เมื่อครั้งที่พระองค์ทรงได้เขมรเป็นเมืองขึ้น ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2561 เกิดปรากฏการณ์ละครบุพเพสันนิวาส ซึ่งมีฉากถ่ายทำและเนื้อหาส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่อุทยาน ประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา โดยเฉพาะวัดไชยวัฒนาราม ทำให้เกิดกระแสการท่องเที่ยวตามรอยละคร ดังนั้นเพื่อเป็นการเชื่อมโยง Soft Power กับโบราณสถานวัดไชยวัฒนาราม สำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา จึงได้เชิญชวนให้ประชาชนต่างชาติใน “กิจกรรมแต่งชุดไทยชมวัดไชยวัฒนาราม” ทำให้ เกิดกระแสการแต่งชุดไทยตามรอยละครมาจนถึงทุกวันนี้ ที่สำคัญเกิดอาชีพใหม่ๆ เช่นร้านเช่าชุดไทย รับจ้าง ถ่ายภาพ และเกิดการค้นหาข้อมูลความสำคัญของวัดไชยวัฒนารามในสื่อสังคมออนไลน์อย่างแพร่หลาย จึงทำ ให้ยอดนักท่องเที่ยวเข้าชมโบราณสถานเพิ่มขึ้นอย่างมาก

การส่งเสริมการท่องเที่ยวในภาคกลางคืนในเขตโบราณสถานวัดไชยวัฒนาราม กำหนดเวลาระหว่าง 18.30 น. ถึงเวลา 21.30 น. ในวันศุกร์ – วันอาทิตย์ วันหยุดนักขัตฤกษ์ และเทศกาล สำคัญ เริ่มตั้งแต่วันที่ 13 ตุลาคม 2566 ถึง 30 เมษายน 2567 เพื่อให้ประชาชนได้สัมผัสบรรยากาศ การท่องเที่ยวโบราณสถานที่สวยงามในช่วงเวลากลางคืนและเป็นโบราณสถานที่ดีดริมน้ำ ซึ่งเป็นการส่งเสริม การท่องเที่ยวทางน้ำอีกทางหนึ่ง

กิจกรรมราตรีนี้ที่วัดไชยวัฒนาราม มีการบูรณาการ Soft Power ภายในหน่วยงาน มีการ จัดแสดงดนตรี และการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ จากสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ในขณะเดียวกัน “ละคร พรหมลิขิต” ที่เป็นภาคต่อของละครบุพเพสันนิวาสก็ทำให้กระแสการท่องเที่ยวตามรอยละครกลับมาอีกครั้ง ทำให้การแต่งชุดไทยเที่ยวชมโบราณสถานกลับคึกคักดังเดิม นอกจากนี้ยังมีการเปิดพื้นที่โบราณสถานให้มีการ แสดงและสาธิตกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม จากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่อาสาเข้ามามีส่วนร่วม ดังนี้ 1) กิจกรรมการประกวดภาพถ่าย แต่งชุดไทย ชมวัดไชยฯ...ยามราตรี จำนวน 1 ครั้ง 2) กิจกรรมการ แสดงดนตรีจำนวน 46 ครั้ง 3) กิจกรรมราตรีนี้...วัดไชยฯ Podcasts จำนวน 17 ครั้ง 4) กิจกรรมการบรรยาย ทางวิชาการ ล้อมวงเล่า Sundown Talk จำนวน 7 ครั้ง 5) กิจกรรมการสาธิตหัตถกรรมพื้นบ้านจำนวน 4 ครั้ง 6) กิจกรรมการแสดงรำ จำนวน 4 ครั้ง และ 7) กิจกรรมพิเศษอื่นๆ จำนวน 2 ครั้ง

ผลจากการจัดกิจกรรม นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมโบราณสถานเพิ่มขึ้นจากเดิมขึ้นร้อยละ 45 ก่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 55 เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจและสร้างรายได้แก่ประชาชนที่อยู่รอบ บริเวณโบราณสถานวัดไชยวัฒนารามและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เช่น ร้านเช่าชุดไทย บริการรับฝากรถ บริการรถรับส่งสาธารณะ ที่พัก และร้านอาหาร ทำให้เกิดพื้นที่เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม และทำให้ประชาชน เข้าถึงงานศิลปวัฒนธรรมประเภทต่างๆ ได้มากขึ้น ที่สำคัญเป็นการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ของ

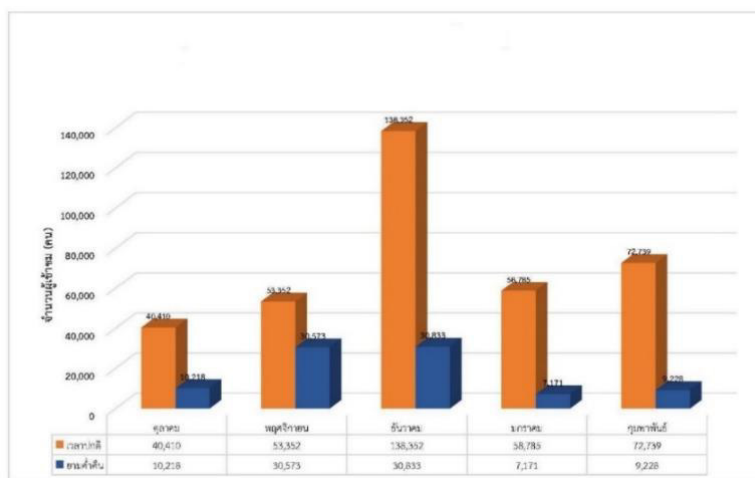
กรมศิลปากร และการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้แก่ประชาชนโดยทั่วไป ทั้งยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในยามค่ำคืนของจังหวัดอีกด้วย

ภาพที่ 11-12 การแต่งชุดไทยเที่ยวชมโบราณสถานวัดไชยวัฒนาราม

ภาพที่ 13-14 บรรยากาศกิจกรรมราตรีนี้...ที่วัดไชยวัฒนาราม และการแสดงดนตรีจากโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แผนภูมิที่ 3 แสดงสถิติผู้เข้าชมโบราณสถานวัดไชยวัฒนาราม กิจกรรมราตรีนี้...ที่วัดไชยวัฒนาราม ระหว่างเดือนตุลาคม 2566 -เดือนกุมภาพันธ์ 2567

การท่องเที่ยวโบราณสถานยามค่ำคืน สามารถกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ได้อย่างชัดเจน แสดงให้เห็นถึงการสนับสนุนนโยบายการดำเนินการแบบควิกวิน (Quick Win) ของรัฐบาล นอกจากนี้มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ยังก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปยังกิจการต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยวโดยรวม นอกจากนี้จะส่งผลสำเร็จด้านการท่องเที่ยว ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น และทำให้นักท่องเที่ยวเหล่านั้นหันมาพักค้างแรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเพิ่มขึ้น และยังทำให้ธุรกิจในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง เช่น ร้านอาหาร ร้านเช่าชุดไทย ร้านเช่าชุดไทย บริการต่าง ๆ มีผลประกอบการที่ดีขึ้นอย่างมาก

ภาพที่ 15-16 นายเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ตรวจสอบการจัดกิจกรรมราตรีนี้...ที่วัดไชยวัฒนาราม และกิจกรรมส่งเสริม Soft Power เบิกฟ้าอโยธยา ย้อนเวลาไปกับ พรหมลิขิต ในวันที่ 21 พฤศจิกายน 2566 ณ วัดไชยวัฒนาราม จ.พระนครศรีอยุธยา

ภาพที่ 17-18 การจัดเวทีเสวนาเพื่อถอดบทเรียนส่งเสริม Soft Power ผ่านละครพรหมลิขิต วิทยากรโดย นางยุพา ทวีวัฒนะกิจบวร ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม คุณอรุโณชา ภาณุพันธุ์ ผู้จัดการละคร นายเชมทัตต์ พลเดช นายกสมาพันธ์สมาคมวิชาชีพวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ และ นางสาวสุกัญญา เบาเนิด ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา ร่วมการเสวนา และคุณสายฝน ชีซ่าง เป็นผู้ดำเนินรายการ ในวันที่ 21 พฤศจิกายน 2566 ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา

ปัจจุบันสถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเริ่มคึกคักมากยิ่งขึ้น ในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ โดยเฉพาะตั้งแต่กระแสละครบุพเพสันนิวาส ในปีพ.ศ.2561 และละครพรหมลิขิต ในช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2567 เป็นต้นมา ทำให้เกิดกระแสการท่องเที่ยวตามรอยละครที่อุทยาน

ประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาอีกครั้ง รวมถึงการแต่งชุดไทยชมโบราณสถานก็ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติ จากการสำรวจข้อมูลพบว่ามีนักท่องเที่ยวแต่งชุดไทยในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ วันละ 2,500 คน (ค่าเช่าชุดไทย 200-300 บาท) จึงทำให้มีเงินหมุนเวียนจากการให้เช่าชุดไทยไม่ต่ำกว่าวันละ 6-7 แสนบาท รวมถึง การบริการรับฝากรถ ก็สามารถสร้างอาชีพก่อให้เกิดรายได้เพิ่มให้กับชุมชนที่อยู่โดยรอบวัดไชยวัฒนารามได้อย่างมาก สำหรับนักท่องเที่ยวที่มาเยือนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนมากเป็นชาวไทย เกาหลี จีน และยุโรป ซึ่งมักจะเป็นการมาท่องเที่ยวแบบ One Day Trip ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวหลักคือ อุทยานประวัติศาสตร์ วัด และพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งจะปิดให้บริการเวลาหกโมงเย็น รวมถึงมีระยะทางไม่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ทำให้นักท่องเที่ยวเลือกมาเที่ยวแบบไม่พักค้างคืน จากการดำเนินการโครงการท่องเที่ยวโบราณสถานยามค่ำคืนส่งผลให้เกิดการพักค้างคืนมากยิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าในช่วงแรกของการจัดกิจกรรมจะเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยเป็นส่วนใหญ่ ต่อมาเมื่อจัดกิจกรรมได้ระยะหนึ่งทำให้มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเพิ่มขึ้น และพักค้างในพื้นที่ยาวขึ้นด้วย จากข้อมูลพบว่านักท่องเที่ยวมีการใช้จ่ายเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น 1,000 บาทต่อหัวต่อคน กระจายรายได้ไปยังภาคธุรกิจท่องเที่ยว ทั้งโรงแรม เกสต์เฮาส์ และร้านอาหาร โดยปัจจุบันอยุธยา มีห้องพักรวม 2,000 ห้อง และมีอัตราการเข้าพักอยู่ที่ 80 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งคาดว่าช่วงไฮซีซั่นจะทำให้มีอัตราการเข้าพักเพิ่มขึ้นมาอยู่ที่ 90-100 เปอร์เซ็นต์¹⁵

2) การถอดบทเรียนจากการดำเนินงานพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

(1) การถอดบทเรียนด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน

การอนุรักษ์โบราณสถาน จำเป็นต้องดำเนินการตามแนวทางการอนุรักษ์บนพื้นฐานของคุณค่า (value-base conservation) ตามมาตรฐานสากลด้วยการคงไว้ซึ่งคุณค่าด้านศิลปะ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี สถาปัตยกรรม เพื่อคงความแท้และดั้งเดิมในด้านวัสดุและมีมือช่าง รวมทั้งการดำเนินการตามแนวทางการอนุรักษ์ภายใต้ระเบียบกรมศิลปากรว่าด้วยอนุรักษ์โบราณสถาน พ.ศ.2528 และกฎบัตรประเทศไทยว่าด้วยเรื่องการบริหารจัดการแหล่งมรดกวัฒนธรรม ปีพ.ศ.2554 ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องด้านการอนุรักษ์ต้องมีความรู้และทักษะซึ่งได้ผ่านการอบรมตามหลักสูตรผู้ที่ทำงานด้านการอนุรักษ์ (พัฒนาหลักสูตรร่วมกันระหว่างกรมศิลปากรและองค์การยูเนสโก กรุงเทพมหานคร) ประกอบไปด้วย 3 กลุ่ม คือ 1) ผู้เชี่ยวชาญของกรมศิลปากร (วิศวกร สถาปนิก ภูมิสถาปนิก นักโบราณคดี นักวิทยาศาสตร์ นักประวัติศาสตร์ศิลปะ ฯลฯ) 2) ช่างฝีมือของหน่วยงานและบริษัทเอกชน (ช่างอิฐ ช่างปูน ช่างไม้) ตลอดจนผู้ควบคุมโครงการของกรมศิลปากร และบริษัทเอกชน องค์ประกอบเหล่านี้จะเป็นกลไกสำคัญในการสร้างคุณค่าให้กับโบราณสถานในฐานะแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์

¹⁵ บทสัมภาษณ์ นายมานัส ทรัพย์มีชัย ประธานสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, อยุธยา จัดทัวร์ท่องเที่ยวชมวัดยามค่ำคืน รับกระแส 'พรหมลิขิต' เพิ่มยอดจองห้องพัก. <https://www.bangkokbiznews.com/business/economic/1097202> สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2567

(2) การถอดบทเรียนด้านการพัฒนาต่อยอดโบราณสถานเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทาง

เศรษฐกิจ

การพัฒนาต่อยอดโบราณสถานเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ทั้งในด้านการเพิ่มศักยภาพพื้นที่ การบริการ และกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา นำมาสู่การถอดบทเรียนได้ดังนี้

- หน่วยงานหลักในภาครัฐ คือ สำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา และหน่วยงานในสังกัด ได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จันทระเกษม พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา ดำเนินการในการพัฒนาพื้นที่ การบริการ และนำเสนอโครงการต่างๆ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยกรมศิลปากรเป็นผู้วางนโยบาย และสนับสนุนงบประมาณ

- หน่วยงานที่ให้การสนับสนุน ซึ่งมีภารกิจด้านการสร้างมูลค่าเพิ่มเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์เช่นเดียวกับกรมศิลปากร เช่น กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันการศึกษาต่างๆ มีส่วนสนับสนุนงบประมาณ และกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม รวมทั้งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตำรวจท่องเที่ยว ที่มีส่วนสนับสนุนดูแลด้านความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว

- ภาคเอกชนเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากการนำคุณค่าของวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการที่พัก ร้านอาหาร บริการรถรับส่งสาธารณะ ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ร้านกาแฟ ร้านเช่าชุดไทย มีการสร้างการรับรู้ถึงกิจกรรมและแผนงานของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อการท่องเที่ยวโดยรวมและจะต้องมีการกำหนดแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน เช่น การประชุมหารือ รับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่างๆ ซึ่งผู้ประกอบการในภาคเอกชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจกรรม

- โบราณสถานที่ได้รับการอนุรักษ์ตามมาตรฐานและพัฒนาให้มีศักยภาพสูงเพื่อเพิ่มการบริการให้กับนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย ภูมิทัศน์ที่สวยงาม สิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วน อารยสถาปัตย์ ร้านอาหารว่างและเครื่องดื่ม ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ร้านกาแฟ รวมทั้งการประดับไฟโบราณสถานเพื่อเพิ่มบรรยากาศและมิติใหม่ในการเข้าชมโบราณสถานยามค่ำคืน

- กิจกรรมส่งเสริมด้านวัฒนธรรมที่หลากหลายทั้งจากภาครัฐ เอกชน กลุ่มเครือข่ายทางวัฒนธรรม เช่น การแสดงดนตรี การแสดง การละเล่น และการสาธิตงานศิลปหัตถกรรม เส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การแต่งชุดไทย รวมทั้งกระแสความนิยมละครและภาพยนตร์อิงประวัติศาสตร์

- ภาคประชาชนหรือชุมชนที่อยู่ร่วมกับโบราณสถานมีส่วนร่วมในการให้บริการกับนักท่องเที่ยวในช่วงที่มีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น บริการรับฝากรถ รับจ้างซักรีดชุดไทย จำหน่ายอาหารและน้ำดื่ม บริการห้องสุขา รับจ้างถ่ายภาพ ส่วนประชาชนทั่วไปที่เป็นนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ผ่านโซเชียลมีเดียในการแชร์คอนเทนต์ รูปภาพ หรือ วิดีโอ ผ่าน Instagram YouTube

Facebook TikTok ซึ่งส่งผลต่อการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากภายในและภายนอกพื้นที่เพิ่มมากขึ้น

ผลจากถอดบทเรียนในกรณีการอนุรักษ์และพัฒนาต่อยอดโบราณสถานในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาผู้ศึกษาพบว่าในทุกกรณีนั้นมีข้อสรุปร่วมกันคือ ประการแรก การมีเจ้าภาพหลักซึ่งมีงบประมาณสนับสนุนและภารกิจที่ชัดเจน ประการที่สองเจ้าภาพหลักทำหน้าที่เป็นผู้ประสานความร่วมมือกับภาคเอกชนและภาคประชาชนให้เข้ามาส่วนร่วมผลักดัน และประการที่สามต้องมีความคิดสร้างสรรค์และกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้คนในปัจจุบัน

3) การเสนอแนะแนวทางอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โครงการท่องเที่ยวโบราณสถานยามค่ำคืน

การอนุรักษ์และพัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจเป็นพันธกิจของกรมศิลปากร ซึ่งมีการพัฒนาต่อยอดทั้ง 4 หน่วยงานหลักโดยภาพรวม ได้แก่ โบราณสถาน โบราณวัตถุ งานช่างและศิลปกรรมไทย งานด้านนาฏศิลป์ดนตรี และงานภาษาหนังสือ แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาวเคราะห์และถอดบทเรียนในประเด็นการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นการนำเสนอแนะแนวทางการพัฒนาต่อยอดโบราณสถานเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจเฉพาะประเด็นที่ดำเนินการเพิ่มเติม นั่นคือ โครงการท่องเที่ยวโบราณสถานยามค่ำคืนที่กรมศิลปากรได้มอบหมายให้สำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยาเป็นหน่วยงานรับผิดชอบจัดทำเป็นโครงการนำร่องเพื่อนำผลการดำเนินงานมาเป็นข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานขยายผลไปยังสำนักศิลปากรที่ 1-12 ที่มีตั้งอยู่ในภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ ตามตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 ข้อเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในโครงการท่องเที่ยวโบราณสถานยามค่ำคืน

แนวทางการพัฒนา	มาตรการและแนวทางปฏิบัติตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์		
	สินทรัพย์ทางวัฒนธรรม Cultural Assets-based	นวัตกรรมและเทคโนโลยี Innovation and Technology	ความคิดสร้างสรรค์ Creativity
<p>1.เตรียมต้นทุนมรดกศิลปวัฒนธรรมที่พร้อมนำไปต่อยอดสร้างมูลค่าเพิ่ม</p> <p>2.สร้างมูลค่าเพิ่มจากมรดกศิลปวัฒนธรรมด้วยการพัฒนาด้านเทคโนโลยี และกิจกรรมทางวัฒนธรรม</p> <p>3.การสร้างค่านิยมและส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากมรดกศิลปวัฒนธรรม</p>	<p>1.บูรณะปรับปรุงซ่อมแซมโบราณสถานตามหลักวิชาการและมาตรฐานการอนุรักษ์</p> <p>2.การปรับปรุงภูมิทัศน์ ให้มีบรรยากาศสวยงามเป็นระเบียบสะอาด</p> <p>3.พัฒนาสิ่งก่อสร้างให้ได้มาตรฐาน ได้แก่ อารยสถาปัตย์เพื่อคนพิการและผู้ด้อยโอกาส</p> <p>4.พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อเพิ่มศักยภาพด้านบริการ เช่น ร้านอาหารว่างและเครื่องดื่ม ร้านกาแฟ ห้องสุสานจอดรถ</p>	<p>1.การประดับไฟโบราณสถาน (light up) เพิ่มแสงสีให้เกิดความงามด้านสุนทรียศาสตร์</p> <p>2.การประดับไฟเพิ่มเติมเพื่อสร้างบรรยากาศ ความสวยงาม ความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว</p> <p>3.ทำสื่อประชาสัมพันธ์ infographic สร้างคอนเทนต์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์</p>	<p>1.กิจกรรมด้านวิชาการ เสวนาทางวิชาการ วิทยากรนำชม และกิจกรรม Podcasts</p> <p>2.กิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น การแสดงดนตรี งานศิลปหัตถกรรมของชุมชนท้องถิ่น และกลุ่มชาติพันธุ์</p> <p>3.กิจกรรมการแต่งชุดไทยชมโบราณสถาน</p> <p>4.การแสดงจากสำนักการสังคีตกรมศิลปากร</p> <p>5.การจัดตลาดย้อนยุค (ไนท์มาร์เก็ต)</p> <p>6.กิจกรรมเกี่ยวกับ soft power (ละครภาพยนตร์อิงประวัติศาสตร์)</p>

จากข้อเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ :
โครงการท่องเที่ยวโบราณสถานยามค่ำคืนมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิภาพ
มากขึ้น ดังนี้

1) การดำเนินงานระหว่างภาครัฐด้วยกัน คือ สำนักศิลปากรในพื้นที่และหน่วยงาน
ในสังกัดเป็นเจ้าภาพหลักในการดำเนินการ มีหน้าที่คัดเลือกโบราณสถานที่มีความพร้อม ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก
สะดวกต่างๆ ที่สำคัญต้องมีการประดับไฟโบราณสถาน พร้อมทั้งจัดทำโครงการและงบประมาณ และมีการ
ประสานความร่วมมือไปยังหน่วยงานอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมใน อาทิ เช่น สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ และจัดกิจกรรมทาง
วัฒนธรรมเข้าร่วม สำนักงานพัฒนาชุมชนสามารถใช้พื้นที่โบราณสถานในส่งเสริมการจัดตลาดย้อนยุค
(ไนท์มาร์เก็ต) สำนักงานตำรวจแห่งชาติและตำรวจท่องเที่ยว กรมเจ้าท่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การ
บริหารส่วนตำบล เข้าร่วมในการดูแลพื้นที่และอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว

2) การดำเนินงานระหว่างภาครัฐกับเอกชน คือ ผู้ประกอบการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
ด้านการท่องเที่ยว อาทิ เช่น ที่พัก ร้านอาหาร บริการรถรับส่งสาธารณะ ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ร้านกาแฟ
ร้านเช่าชุดไทย ผู้ประกอบการต่างๆ เหล่านี้ต้องรับทราบถึงการทำให้โครงการท่องเที่ยวโบราณสถานยามค่ำคืน
ระยะเวลา และแผนงาน จากสำนักศิลปากรที่เป็นเจ้าภาพหลัก เพื่อนำไปสู่การเตรียมความพร้อมด้าน
สิ่งอำนวยความสะดวก และการบริการที่ดีมีมาตรฐาน เช่น (1) การเพิ่มจำนวนห้องพัก ปริมาณวัตถุดิบสำหรับ
ร้านอาหารเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น และมีการพักค้างในพื้นที่มากขึ้น (2) ผู้ประกอบการ สามารถเสนอ
ความคิด ออกแบบ และร่วมลงทุนในการจัดทำร้านอาหารว่างและเครื่องดื่ม ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก
ที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของโบราณสถาน (3) การบริการขนส่งสาธารณะ จะต้องเตรียมความพร้อม มีการวาง
ระบบและเชื่อมโยงสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถานทั้งที่เปิดให้เข้าชมทั้งภาคกลางวันและกลางคืน กำหนด
มาตรฐานบริการและราคา เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของการท่องเที่ยว (4) การให้บริการร้านเช่าชุดไทย
จะต้องมีรูปแบบที่แสดงอัตลักษณ์สอดคล้องเหมาะสมส่งเสริมคุณค่าของโบราณสถาน รวมทั้งการกำหนดราคา
ร่วมกัน และความสะอาดของเสื้อผ้าที่นำมาให้บริการนักท่องเที่ยว

3) การดำเนินงานระหว่างภาครัฐกับประชาชน สำนักศิลปากรที่เป็นหน่วยงานหลัก
ในการสื่อสารให้ประชาชนที่อยู่ร่วมกับโบราณสถาน และประชาชนทั่วไปได้รับทราบถึงการทำให้โครงการ
ท่องเที่ยวโบราณสถานยามค่ำคืน ทำให้ประชาชนสามารถสัมผัสถึงความงามของโบราณสถานที่มีมนต์ขลัง
ด้วยมิติของแสงทำให้เกิดจินตนาการ กิจกรรมการแต่งชุดไทยทำให้ประชาชนเข้าถึงและเป็นส่วนหนึ่ง
โบราณสถาน การบรรเลงดนตรีและการแสดงทางวัฒนธรรมเป็นเพิ่มเติมบรรยากาศให้กลมกลืนก่อให้เกิดความ
ประทับใจ ซึ่งทั้งหมดนี้ประชาชนสามารถทำเป็นคอนเทนต์และแชร์ผ่านโซเชียลมีเดีย เป็นการประชาสัมพันธ์
และกระตุ้นการท่องเที่ยวได้อย่างมาก

จากการถอดบทเรียนนำมาสู่ข้อเสนอแนะแนวทาง ตลอดจนการวิเคราะห์ถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อทำให้การดำเนินงานนั้นมีประสิทธิภาพ สะท้อนให้เห็นผลสำเร็จของโครงการท่องเที่ยวโบราณสถานยามค่ำคืนอันจะนำไปสู่การจัดการความรู้ (Knowledge Management:KM) เพื่อเผยแพร่แนวทางปฏิบัติ การกำกับติดตาม ประเมินผล นำไปขยายผลการดำเนินงานยังสำนักศิลปากรในอื่นๆ ทั่วประเทศต่อไป

ตารางที่ 5 ตารางสรุปแนวทางปฏิบัติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการท่องเที่ยวโบราณสถานยามค่ำคืน

ลำดับ	แนวทาง/กิจกรรม	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
1	คัดเลือกโบราณสถานที่มีความพร้อม มีการอนุรักษ์ ปรับปรุงภูมิทัศน์ มีการประดับไฟ โบราณสถาน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ร้านกาแฟ ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ลานจอดรถ ห้องสุขา มีที่ตั้งที่สะดวกในการเดินทาง การเข้าถึง อยู่ในเมืองหรือชุมชน บนพื้นฐาน “นักท่องเที่ยวปลอดภัย โบราณสถานปลอดภัย	สำนักศิลปากรในส่วนภูมิภาค และหน่วยงานในสังกัด ได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เป็นผู้จัดทำโครงการและงบประมาณเสนอ รวมทั้งกำหนด แผนงานและกิจกรรมส่งเสริมต่างๆ
2	การประชาสัมพันธ์โครงการ /กิจกรรมในช่องทางโซเชียลมีเดียออกแบบสื่อในรูปแบบ infographic	สำนักศิลปากร และหน่วยงานในสังกัด เผยแพร่โครงการกิจกรรมต่างๆ ทั้งก่อน และระหว่างทำกิจกรรม รวมทั้งประสานความร่วมมือไปยังสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร่วมประชาสัมพันธ์
3	การจัดกิจกรรมด้านวิชาการในระหว่างการทำโครงการท่องเที่ยวโบราณสถานยามค่ำคืน เพื่อเป็นเผยแพร่ความสำคัญของโบราณสถาน เช่น การเสวนาทางวิชาการ วิทยากรนำชม และ Podcasts	สำนักศิลปากร และหน่วยงานในสังกัด โดยมี นักโบราณคดี ภัณฑารักษ์ นักวิชาการวัฒนธรรมเป็นผู้ให้ข้อมูลและทำกิจกรรมหรือ ประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาในพื้นที่ นักวิชาการ เข้าร่วมกิจกรรม
4	การจัดกิจกรรมด้านวัฒนธรรม ในระหว่างการทำโครงการท่องเที่ยวโบราณสถานยามค่ำคืน เช่น การแสดงดนตรี (ดนตรีสากล และดนตรีไทย) สาธิตงานศิลปหัตถกรรม ฯลฯ	1.สำนักการสังคีต กรมศิลปากรบูรณาการ ศิลปะการแสดงนาฏดุริยางค์กับโบราณสถาน 2.สถานศึกษาในพื้นที่ ภาครัฐ เอกชน กลุ่มเครือข่ายทางวัฒนธรรม โดยเชิญชวนให้เข้าร่วมกิจกรรมในลักษณะ (จิตอาสา)
5.	การจัดกิจกรรมแต่งชุดไทยชมโบราณสถาน	1.สำนักศิลปากรและหน่วยงานในสังกัดร่วมกับกลุ่มเครือข่ายทางวัฒนธรรมจากภาครัฐและเอกชนร่วม รณรงค์และเชิญชวนประชาชนร่วมแต่งชุดไทย 2.ผู้ประกอบการร้านเช่าชุดไทย รับทราบถึงการทำให้โครงการท่องเที่ยวโบราณสถานยามค่ำคืน เพื่อขยาย

ลำดับ	แนวทาง/กิจกรรม	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
		เวลาการให้บริการกับนักท่องเที่ยวสอดคล้องกับโครงการฯ
6.	การสนับสนุนจากผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว เช่น ที่พัก ร้านอาหาร บริการรถรับส่งสาธารณะ ฯลฯ	สำนักศิลปากรและหน่วยงานในสังกัด ประสานความร่วมมือไปยังภาคเอกชน ให้รับทราบถึงแผนงานโครงการเพื่อเป็นเตรียมความพร้อมด้านบริการในช่วงเวลาที่มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น
7.	การอำนวยความสะดวก และความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในการเข้าชมโบราณสถานยามค่ำคืน	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตำรวจท่องเที่ยว อปท. อบต. จัดเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก (หากโบราณสถานตั้งอยู่ริมน้ำจะมีกรมเจ้าท่าเข้าร่วมด้วย)
8.	การทำตลาดย้อนยุค “ไนท์มาร์เก็ต” เป็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในภาคกลางคืน สามารถใช้พื้นที่โบราณสถานได้ ซึ่งผู้ประกอบการต้องมีการออกแบบและการบริหารจัดการที่เป็นระบบ ระเบียบและสะอาดและส่งเสริมอัตลักษณ์ของโบราณสถาน	สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา วัฒนธรรมจังหวัด และหน่วยงานราชการอื่นๆ สามารถเสนอรูปแบบมาให้กรมศิลปากรพิจารณาในการใช้พื้นที่โบราณสถานจัดเป็นตลาดย้อนยุค
9	การติดตามประเมินผลโครงการท่องเที่ยวโบราณสถานยามค่ำคืน เนื่องจากเป็นโครงการนำร่องและดำเนินงานเป็นครั้งแรก มีระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่ 13 ตุลาคม 2566 – 30 เมษายน 2567 เป็นการประเมินประสิทธิภาพการกระตุ้นเศรษฐกิจทั้งในระยะสั้น ระยะยาว และการติดตามเรื่องผลกระทบต่างๆ ของพื้นที่โดยรอบ ปัญหาด้านมลพิษ ปัญหาด้านคมนาคม และผลกระทบต่อโบราณสถานในกรณีที่มีนักท่องเที่ยวเพิ่มจำนวนมากขึ้น	1.สำนักศิลปากรพื้นที่และหน่วยงานในสังกัด สำรวจความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการผ่านแบบฟอร์มออนไลน์ (Google Forms) 2.สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

2.2.4 ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จ

เมื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จของการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยเฉพาะโครงการท่องเที่ยวโบราณสถานยามค่ำคืน มีดังนี้

1.โบราณสถานที่ได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาให้มีศักยภาพสูงเพื่อเพิ่มการบริการให้กับนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย ภูมิทัศน์ที่สวยงาม สิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วน อารยสถาปัตยกรรม ร้านอาหารว่างและเครื่องดื่ม ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ร้านกาแฟสำหรับเช็กอิน รวมทั้งการประดับไฟโบราณสถานเพื่อเพิ่มบรรยากาศและมิติใหม่ในการเข้าชมโบราณสถานยามค่ำคืน

2.ภาครัฐให้การสนับสนุนและมีการบูรณาการกิจกรรมร่วมกันไม่ว่าจะเป็น กระทรวง วัฒนธรรม กรมศิลปากร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา องค์รปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมเจ้าท่า สถาบันการศึกษา และกลุ่มเครือข่าย ด้านวัฒนธรรม

3.ภาคเอกชนซึ่งเป็นผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวมีความพร้อม และให้การสนับสนุนในทุกรูปแบบของการบริการ เช่น ที่พัก ร้านอาหาร บริการรถรับส่งสาธารณะ ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ร้านกาแฟ ร้านเช่าชุดไทย

4.ภาคประชาชนให้ความสนใจกับโครงการท่องเที่ยวโบราณสถานยามค่ำคืน เนื่องจากเป็นจุดขายใหม่ของการท่องเที่ยว และมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ผ่านโซเชียลมีเดีย

5.กิจกรรมส่งเสริมด้านวัฒนธรรมที่หลากหลาย เช่น การแต่งชุดไทย การแสดงดนตรี การแสดง การละเล่น และการสาธิตงานศิลปหัตถกรรม ตลาดย้อนยุค (ไนท์มาร์เก็ต) รวมทั้งกระแสความนิยมละครและภาพยนตร์อิงประวัติศาสตร์ซึ่งเป็น soft power ก็เป็นการเสริมบรรยากาศให้เหมาะสมกลมกลืนกับโบราณสถานสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว

2.3 ภาวะผู้นำเพื่อการขับเคลื่อนข้อเสนอ

คุณลักษณะของผู้นำที่สำคัญจะสนับสนุนในการใช้คุณค่าทางวัฒนธรรมในการสร้างเศรษฐกิจ ภูมิศึกษาการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อ ถอดบทเรียน และเสนอแนะแนวทางที่เป็นต้นแบบเพื่อนำไปดำเนินการในพื้นที่อื่นๆ จะต้องเป็นผู้นำที่มีความรู้ เฉพาะด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ศิลปะ สถาปัตยกรรม และมีประสบการณ์ด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน มีความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ต่อยอดเพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ การบริการ และกิจกรรมด้าน วัฒนธรรมที่หลากหลาย ตลอดจนทักษะอื่นๆ ที่มีความจำเป็น ดังนี้

1.ทักษะสื่อสารโน้มน้าว (Communication and Influencing) เป็นการทำความเข้าใจความต้องการ ความสนใจ และแรงจูงใจของผู้อื่น เนื่องจากการพัฒนาต่อยอดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นภารกิจที่อยู่นอกเหนืองานประจำเป็นโครงการนำร่องตามนโยบายของกรมศิลปากร สิ่งสำคัญคือการ สื่อสารกับทีมงาน (ผู้ใต้บังคับบัญชา) ให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ รวมทั้งการสื่อสาร ที่สร้างแรงบันดาลใจและจูงใจให้เห็นถึงประโยชน์และผลสำเร็จที่จะเกิดขึ้น นอกจากนี้ทักษะสื่อสารโน้มน้าว ยังใช้ได้กับประชาชน ผู้ประกอบการ หน่วยงาน เครือข่าย ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ให้เข้ามา มีส่วนร่วมกับกิจกรรม

2.ทักษะการสร้างและส่งเสริมให้เกิดการทำงานบูรณาการและความร่วมมืออย่าง เต็มที่ (Facilitating Hyper-Collaboration) สามารถสร้างและรักษาเครือข่ายการทำงานและความสัมพันธ์กับ ผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เนื่องจากการลักษณะกิจกรรมมีความจำเป็นต้องดำเนินการอย่าง

บูรณาการร่วมกันของทุกฝ่ายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทั้งหน่วยงานภายในกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม และหน่วยงานอื่นๆ ที่มีภารกิจด้านการพัฒนาต่อยอดในเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์

3. ทักษะการกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ (Developing Vision and Strategy)

เป็นการกำหนดแผนกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับทิศทางและภารกิจเร่งด่วนและสำคัญขององค์กร เนื่องจากการต่อยอดมรดกศิลปวัฒนธรรมเป็นภารกิจเร่งด่วนของกรมศิลปากรในการกระตุ้นเศรษฐกิจเพื่อให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายรัฐบาล จึงต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์เพื่อใช้ในการขับเคลื่อนภารกิจให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมาย โดยนำประสบการณ์จากการปฏิบัติจริงในพื้นที่มาถอดบทเรียนและจัดทำข้อเสนอเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานเพื่อขยายผลไปยังพื้นที่อื่นๆ ของประเทศ

3. แผนพัฒนาตนเอง

(ข้อมูลส่วนบุคคลไม่เผยแพร่)

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร.แผนปฏิบัติการราชการระยะ 5 ปี (พ.ศ.2566-2570)ของกรมศิลปากร.สำนักบริหารกลาง,2566.
- กระทรวงวัฒนธรรม.แผนปฏิบัติการราชการระยะ 5 ปี (พ.ศ.2566-2570)ของกระทรวงวัฒนธรรม.กองยุทธศาสตร์ และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม,2566.
- เกรียงไกร พัฒนาสวัสดิ์.การพัฒนาการแสดงผลหุ่นกระบอกไทยเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม.งานวิจัย กรมส่งเสริมวัฒนธรรม,<http://research.culture.go.th/index.php/interest/item/1064sp107.html> สืบค้นเมื่อ วันที่ 18 มีนาคม 2567.
- คทาเทพ พงศ์ทอง.ตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขามและบ้านหมากม่วง ในเขตตำบลไทร รัษฎกประชาสังคมอาเซียน.วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์,2560.
- เดชชาติ นิลวิเศษ,มณีวรรณ ผิวนิม.การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเป็นแหล่งเรียนรู้ในวัดบวรนิเวศวิหาร. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ,2558.
- นพพร บุญแก้ว และคณะ.บทบาทของวัฒนธรรมกับการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทย. รัฐศาสตร์ วารสารราย 4 เดือนปีที่ 63 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม,2564.
- วสุ โปษะพันธ์.แนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานของกรมศิลปากร,บันทึกการทำงาน วัดกระเจี : อยุธยา อนุรักษ์,สำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา,2564.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.).แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่13 (พ.ศ.2566-2570),2566. สืบค้นจาก<http://nscr.nesdc.go.th/nesdp/>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.).แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ สืบค้นจาก <http://nscr.nesdc.go.th/nesdp/>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.).แผนยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561-2580 (ฉบับประกาศราชกิจจานุเบกษา),2561.
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายเศรษฐา ทวีสิน นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา ในวันจันทร์ที่ 11 กันยายน 2566.
- สุกัญญา เบาเนต ,วสันต์ เทพสุรียานนท์.ร่วมด้วยช่วยกัน:การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่น. โครงการเครือข่ายมรดกศิลปวัฒนธรรมปี 2555 ,สำนักศิลปากรที่ 11 อุบลราชธานี ,2555.

ภาคผนวก

1.โครงการท่องเที่ยวโบราณสถานยามค่ำคือนอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

1.1 กิจกรรมวัดราชบูรณะยามค่ำคือน

วัดราชบูรณะตั้งอยู่บริเวณกลางเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา อยู่ทางทิศเหนือของวัดมหาธาตุ สร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนต้น โดยพระราชพงศาวดารระบุว่า วัดแห่งนี้มีการสถาปนาขึ้นในสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 หรือเจ้าสามพระยา เมื่อ พ.ศ. 1967 มีสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมตามรูปแบบที่นิยมในสมัยอยุธยาตอนต้น จนกระทั่งเหตุการณ์ลี้กลอบขุดกรุพระปรางค์ เมื่อ พ.ศ. 2500 ทำให้พบเครื่องทอง พระพิมพ์ งานศิลปกรรมชิ้นสูงจำนวนมาก และนำไปสู่การจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา เพื่อเก็บรักษาและจัดแสดงสิ่งของที่พบ ด้วยความสำคัญของพื้นที่จึงจัดกิจกรรม วัดราชบูรณะยามค่ำคือน ระหว่างเวลา 18.30 น. ถึง 21.30 น. ในทุกวันศุกร์ – อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ เริ่มตั้งแต่วันที่ 24 พฤศจิกายน 2566 ถึง 30 เมษายน 2567 เพื่อให้ประชาชน นักท่องเที่ยว ผู้ที่สนใจ สามารถศึกษาข้อมูลจากหลักฐานของวัดราชบูรณะ ได้สัมผัสบรรยากาศการเข้าชมโบราณสถานสำคัญยามค่ำคือน

นอกจากนี้กรมศิลปากรยังอนุญาตให้ใช้พื้นที่โบราณสถานเพื่อจัดกิจกรรมเชื่อมโยงอย่างบูรณาการกับภารกิจของหน่วยงานอื่นในจังหวัด โดยใช้พื้นที่ด้านข้างวัดราชบูรณะ ซึ่งไม่ส่งผลกระทบต่อโบราณสถาน จัดเป็นตลาดย้อนยุคที่มีบรรยากาศแบบโบราณ “ตลาดอยุธยาไนท์มาร์เก็ต” โดยสำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในวันหยุดสุดสัปดาห์ ศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 18.00 น.- 22.00 น. เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการได้มีพื้นที่ในการประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น และมีแหล่งท่องเที่ยวภาคกลางแห่งใหม่ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

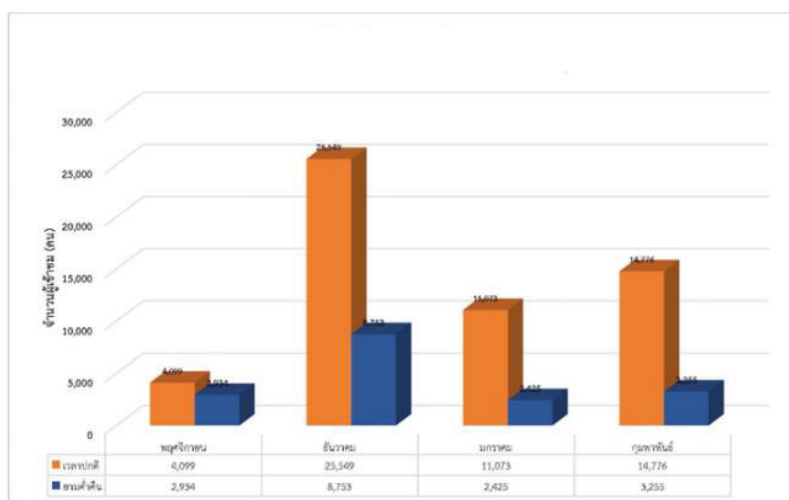
ผลการดำเนินการ จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาวัดราชบูรณะเพิ่มมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 40 และจัดเก็บรายได้เพิ่มขึ้น 55 เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจและสร้างรายได้แก่ประชาชนที่อยู่รอบบริเวณโบราณสถาน และเป็นการสร้างความรับรู้เกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ของกรมศิลปากร และการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ภาพที่ 19 การแต่งชุดไทยชมโบราณสถานในกิจกรรมวัดราชบูรณะยามค่ำ

ภาพที่ 20-21 ตลาดย้อนยุคแบบโบราณ“ตลาดอยุธยาไนท์มาร์เก็ต” วัดราชบูรณะ
โดยสำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แผนภูมิที่ 4 แสดงสถิติผู้เข้าชมโบราณสถานวัดราชบูรณะ
กิจกรรมวัดราชบูรณะยามค่ำคืน ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2566 -เดือนกุมภาพันธ์ 2567

1.2 กิจกรรม Night at The Palace ย้อนเวลา ชมวัง 4 ศตวรรษ พระราชวังจันทรถม

พระราชวังจันทรถมเป็นพระราชวังเดิมตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา หลักฐานตามพระราชพงศาวดารระบุว่า สมเด็จพระมหาธรรมราชาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นใน พ.ศ.2120 เพื่อเป็นที่ประทับของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งพระมหาอุปราช สันนิษฐานว่าผู้คนในสมัยนั้นเรียกว่า “วังหน้า” ภายหลังจากเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2 พระราชวังแห่งนี้ จึงถูกทิ้งร้างไป จนกระทั่งสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้โปรดเกล้าฯ ให้บูรณะและปรับปรุงขึ้นใหม่ เพื่อให้เป็นที่ประทับในเวลาว่างที่พระองค์เสด็จประพาสพระนครศรีอยุธยา และพระราชทานนามว่า “พระราชวังจันทรถม” ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระราชทานพระราชวังจันทรถมให้เป็นที่ทำการของมณฑลกรุงเก่า และต่อมาในปี พ.ศ.2445 พระยาโบราณราชธานินทร์ สมุหเทศาภิบาลมณฑลกรุงเก่า ผู้มีความ

สนใจในประวัติศาสตร์โบราณคดี ได้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จันทรเกษม ในนาม“โบราณพิพิธภัณฑ์” ตามลำดับ

กิจกรรมนี้จัดขึ้นตั้งแต่วันที่ 2 กุมภาพันธ์ - 30 เมษายน 2567 ระหว่างเวลา 16.30 น. – 21.00 น. ในวันหยุดศุกร์ เสาร์ และอาทิตย์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชมความงามด้านสถาปัตยกรรมของพระราชวังจันทรเกษม นอกจากนี้ยังมีการเปิดพื้นที่ให้มีการแสดงและสาธิตกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ดังนี้ 1) กิจกรรม “ชาววัง พาชม” นำชมพระราชวังจันทรจักรจำนวน 16 ครั้ง 2) กิจกรรม “ย้อนเวลา ชมวัง” เชิญชวนนักท่องเที่ยวแต่งชุดไทยจำนวน 20 ครั้ง 3) กิจกรรม “ชวน ชม ชิม” สาธิตการทำขนมไทยโบราณจำนวน 4 ครั้ง 4) กิจกรรม “ชาววัง ชวนขึ้นหอ” ชมทิวทัศน์เกาะเมืองพระนครหรืออุทยานบอสังเกตการณ์ยุคแรกของสยามจำนวน 20 ครั้ง 5) กิจกรรม “สายมู ยูต้องมา” สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำพระราชวังจำนวน 20 ครั้ง 6) กิจกรรม “ดนตรีดี ที่วังจันทร” โดยวงปี่พาทย์ศรีทองจำนวน 1 ครั้ง 7) กิจกรรม “จิตอาสา พาชม” จำนวน 4 ครั้ง 8) กิจกรรม การสาธิตการทำเครื่องหอมและงานมาลัยดอกไม้ไทยโดยเรือนธนบดี รัชส์ความเป็นไทย 1 ครั้ง และ 9) กิจกรรม Workshop จากวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจำนวน 3 ครั้ง

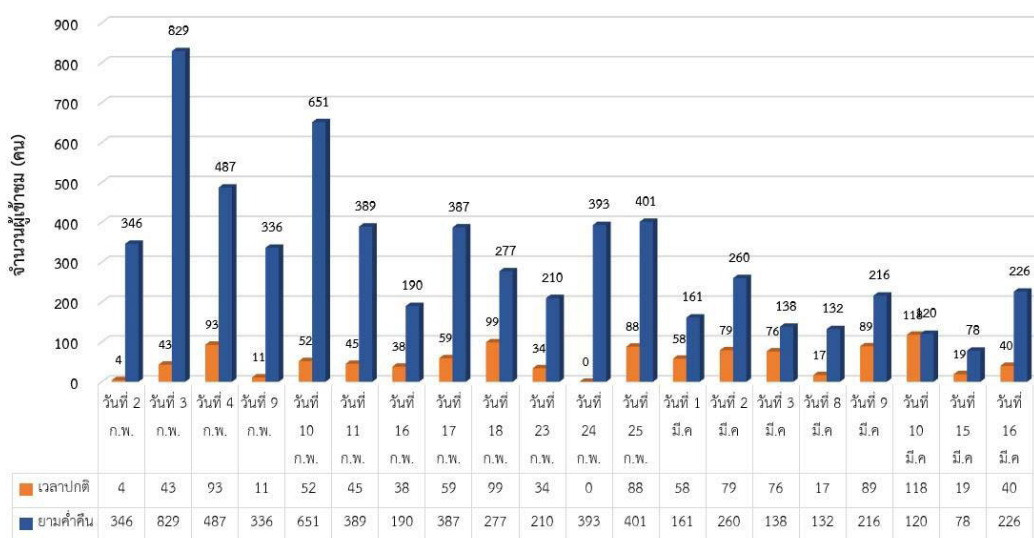
ผลจากการจัดกิจกรรมมีจำนวนนักท่องเที่ยวในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2567 พบว่ามีนักท่องเที่ยวและรายได้เพิ่มขึ้นประมาณ 10 เท่า เมื่อเทียบกับจำนวนนักท่องเที่ยวในภาคเวลาปกติ (กลางวัน) เฉลี่ยวันละ 30 คน นอกจากหน่วยงานจะสามารถจัดเก็บรายได้เพิ่มขึ้นแล้ว พบว่าสามารถกระตุ้นเศรษฐกิจและสร้างรายได้แก่ประชาชนที่อยู่รอบบริเวณพระราชวังจันทรเกษมได้อย่างมาก

ภาพที่ 22-23 กิจกรรม Night at The Palace ย้อนเวลา ชมวัง 4 ศตวรรษ พระราชวังจันทรเกษม

ภาพที่ 24-25 กิจกรรมแสดงดนตรีไทยและกิจกรรมแต่งชุดไทย“ย้อนเวลา ชมวัง”
เชิญชวนนักท่องเที่ยวแต่งชุดไทยเข้าชมพระราชวังจันทรถม

แผนภูมิที่ 5 แสดงสถิติผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จันทรถม
ระหว่างวันที่ 2 กุมภาพันธ์ -วันที่ 16 มีนาคม 2567

2.กิจกรรมส่งเสริม Soft power กับโบราณสถาน

2.1 การนำละคร หรือ ภาพยนตร์อิงประวัติศาสตร์ มาเป็นแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยว เนื่องจากอุตสาหกรรมสื่อบันเทิง หรือ FILM ได้แก่ ละครโทรทัศน์ ซีรีส์ ภาพยนตร์ ฯลฯ เป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่ได้พิสูจน์แล้วว่าสามารถสร้างความสำเร็จในการผลักดัน Soft Power ให้กับประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง ละครหรือภาพยนตร์สามารถสร้างการรับรู้ กระตุ้นการท่องเที่ยว ส่งผลต่อการสร้างรายได้เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจสู่ชุมชนทั่วประเทศอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ดังเช่น ละครโทรทัศน์ “พรหมลิขิต” เป็นภาคต่อของละครอิงประวัติศาสตร์ “บุพเพสันนิวาส” ละครมีการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของความเป็นไทยสอดแทรกไปกับการดำเนินเรื่องของละคร ทำให้ผู้ชมได้ติดตามเรื่องราวที่สนุกสนานพร้อมกับความรู้สึกผูกพันกับความเป็นไทย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเครื่องแต่งกายไทยสมัยอยุธยา อาหารไทย โบราณสถาน และที่สำคัญยังทำให้ผู้ชมเกิดความสนใจในประวัติศาสตร์ช่วงปลายอยุธยา ซึ่งจะเห็นได้ชัดว่าการท่องเที่ยวในสถานที่ที่เกี่ยวข้อง

ละครได้รับความนิยมทั้งจากนักท่องเที่ยวไทยและชาวต่างชาติเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมากตั้งแต่ละครเริ่มออกอากาศ โดยเฉพาะโบราณสถานในอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาซึ่งเป็นฉากหลักในการถ่ายทำละคร

ภาพที่ 26-27 โปสเตอร์ละคร บุพเพสันนิวาส และ พรหมลิขิต ทางไทยทีวีสีช่อง 3

2.2 ส่งเสริมการแต่งชุดไทยเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม การส่งเสริมให้มีการ “แต่งชุดไทย” เที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมต่างๆ ในประเทศ ควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐอย่าง บูรณาการและมีความต่อเนื่อง สามารถสอดแทรกอยู่ในกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อมิให้เป็นเพียงแค่กระแสชั่วคราว เช่น กรมศิลปากรทำกิจกรรมรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวที่เข้าชม โบราณสถานด้วยการแต่งชุดไทย กิจกรรม “แต่งชุดไทยชมวัดไชยวัฒนาราม” ในช่วงปี พ.ศ.2561-ปัจจุบัน โดยมีเครือข่ายชมรมส่งเสริมวัฒนธรรมเมืองกรุงเก่า (จิตอาสา) เป็นแรงสนับสนุนในการประชาสัมพันธ์และ รณรงค์การแต่งชุดไทยในการร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ของทุกภาคส่วน เช่น กิจกรรมการแต่งชุดไทยใส่บาตรยาม เข้าในโบราณสถาน ซึ่งได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวอย่างมาก ต่อมาเริ่มขยายไปยังโบราณสถานอื่นๆ ในอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และในที่สุดก็กลายเป็นภาพจำ และจุดขายด้านการท่องเที่ยว โบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจนถึงทุกวันนี้

จากปรากฏการณ์ที่ ลิซ่า BLACKPINK หรือ ลลิษา มโนบาล ได้โพสต์ภาพผ่านอินสตาแกรมส่วนตัว แต่งชุดไทยเที่ยวชมโบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดให้เกิดการ แต่งชุดไทยท่องเที่ยวตามรอยคนดัง ส่งผลไปจนถึง ร้านเช่าชุดไทย และแหล่งหัตถกรรมผ้าทอมือในเขตภาค ตะวันออกเฉียงเหนือก็ได้รับความสนใจกระตุ้นการผลิตและยอดขายไปจนถึงชุมชนท้องถิ่นในวงกว้าง

จากปรากฏการณ์นี้เป็นตัวอย่างของสร้างความสำเร็จโดย อินฟลูเอนเซอร์ (Influencer)¹⁶ สร้างความนิยมต่อผู้ติดตาม และเป็นการกระตุ้นการท่องเที่ยวได้อีกทางหนึ่ง

ภาพที่ 28-30 การจัดทำป้ายแสดงจุดถ่ายภาพ
ตามรอย LISA BLACKPINK ณ วัดมหาธาตุ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

¹⁶ อินฟลูเอนเซอร์(Influencer) คือคนที่มีอิทธิพลในโลกโซเชียลตามแพลตฟอร์ม อาทิเช่น Facebook, Instagram, Tiktok, Twitter หรือ Youtube ทำหน้าที่หลักเป็นผู้ผลิตคอนเทนต์ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้ง ภาพถ่าย คลิปวิดีโอ บทความ ที่เกี่ยวกับเรื่อง แฟชั่น อาหาร ความงาม การท่องเที่ยว ฯลฯ และคอนเทนต์เหล่านี้มีผลต่อกลุ่มผู้ติดตาม

ประวัติผู้เขียนเอกสารรายงานการศึกษาส่วนบุคคล

ชื่อ - สกุล นางสาวสุกัญญา เบาเน็ด

ประวัติการศึกษา

ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต(โบราณคดี) เกียรตินิยมอันดับ 2

คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร 2537

ปริญญาโท มานุษยวิทยามหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2549

ประสบการณ์การรับราชการ

ปี พ.ศ.2540 เริ่มรับราชการ ตำแหน่งนักโบราณคดี 3 สำนักงานศิลปากรที่ 11 อุบลราชธานี

ปี พ.ศ.2558 นักโบราณคดีชำนาญการพิเศษ ผู้อำนวยการกลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 4 ลพบุรี

ปี พ.ศ.2559 นักโบราณคดีชำนาญการพิเศษ ผู้อำนวยการอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา
สำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา

ปี พ.ศ.2564-ปัจจุบัน

ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา

ผลงานทางวิชาการ (ตีพิมพ์)

- 1.โบราณคดีในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ (2553)
- 2.โบราณคดีหลากหลายสาระในดินแดนอีสาน-ล้านนา (2553)
- 3.ร่วมด้วยช่วยกัน:อนุรักษ์และพัฒนามรดกศิลปวัฒนธรรม ต.นาอุดม อ.นิคมคำสร้อย จ.มุกดาหาร (2553)
- 4.ร่วมด้วยช่วยกัน:การจัดการมรดกศิลปวัฒนธรรม ต.เจียด อ.เขมราฐ จ.อุบลราชธานี (2554)
- 5.ร่วมด้วยช่วยกัน : การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่น (2555)
- 6.การจัดการความรู้ กระบวนการส่งเสริมเครือข่ายมรดกศิลปวัฒนธรรม (2555)
- 7.รายงานสำรวจแหล่งโบราณคดีและโบราณสถานในจังหวัดมุกดาหาร (2556)
- 8.โนนหนองหอย แหล่งผลิตกลองมโหระทึกในประเทศไทย ข้อมูลจากการขุดค้นแหล่งโบราณคดี
โนนหนองหอย บ้านนาอุดม อ.นิคมคำสร้อย จ.มุกดาหาร (2566)

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบันและสถานที่ทำงาน

ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม